

**UCHWAŁA NR LX/779/22
RADY MIEJSKIEJ W ZAWIERCIU**

z dnia 30 marca 2022 r.

**w sprawie przyjęcia Programu Wspierania Osób Starszych i z Niepełnosprawnościami dla Miasta
Zawiercie na lata 2022 - 2026**

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt. 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity Dz. U. z 2022 r. poz. 559), art. 17 ust. 2 pkt 4 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tekst jednolity Dz. U. z 2021 r., poz. 2268 z późn. zm.), na wniosek Prezydenta Miasta

- Rada Miejska w Zawierciu

- uchwała

§ 1. Przyjąć do realizacji Program Wspierania Osób Starszych i z Niepełnosprawnościami dla Miasta Zawiercie na lata 2022-2026, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Prezydentowi Miasta Zawiercie.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodnicząca Rady
Miejskiej

Beata Chawuła

Załącznik do uchwały Nr LX/779/22
Rady Miejskiej w Zawierciu
z dnia 30 marca 2022 r.

PROGRAM
WSPIERANIA OSÓB STARSZYCH
I Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI
DLA
MIASTA ZAWIERCIE
NA LATA 2022 – 2026

ZAWIERCIE 2022

Spis treści

I.	Informacje wprowadzające	3
II.	Diagnoza	10
	Wstęp	10
	Wnioski z realizacji Programu w latach ubiegłych.....	12
	Dane statystyczne.....	13
	Charakterystyka osób starszych i z niepełnosprawnościami korzystających z usług MOPS w Zawierciu	15
	Zasoby.....	20
	Zasoby kadrowe.....	20
	Zasoby rzeczowe.....	21
	Usługi	22
	PROJEKTY I PROGRAMY	27
	Programy rządowe	27
	Projekty współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego.....	28
	Działania poza MOPS.....	29
	Tendencje i wnioski	33
III.	Cele główne i szczegółowe Programu	37

I. Informacje wprowadzające

Nazwa strategii/programu/projektu	Program Wspierania Osób Starszych i z Niepełnosprawnościami dla Miasta Zawiercie na lata 2022-2026	
Cel	Poprawienie jakości życia osób starszych i z niepełnosprawnościami - mieszkańców Miasta Zawiercie	
Opis grupy docelowej	Wszystkie osoby starsze i osoby z niepełnosprawnościami mieszkające na terenie Miasta Zawiercie, które wymagają wsparcia w życiu codziennym.	
Zasięg i zakres oddziaływania	Zasięg oddziaływania	Miasto Zawiercie
	Zakres oddziaływania	1. Organizowanie profesjonalnego wsparcia dla osób starszych i z niepełnosprawnościami w miejscu zamieszkania i ośrodkach dziennego pobytu
		2. Organizowanie alternatywnych form pomocy dla osób starszych i z niepełnosprawnościami, umożliwiających im pozostanie w dotychczasowym środowisku
		3. Organizowanie poradnictwa w zakresie zapobiegania chorobom i niepełnosprawności, opóźnienia procesu starzenia, asystencji lub sprawowania opieki nad osobą starszą i osobą z niepełnosprawnościami.
		4. Współpraca na rzecz poprawy funkcjonowania grup docelowych programu, angażująca system pomocy społecznej, sądy i ich organy pomocnicze, policję, instytucje oświatowe, podmioty lecznicze, organizacje pozarządowe, jednostki administracji rządowej i pozarządowej, podmioty i osoby specjalizujące się w działaniach na rzecz osób starszych i z niepełnosprawnościami
Uzasadnienie konieczności realizacji strategii/programu/projektu	1. Poprawienie jakości życia osób starszych i z niepełnosprawnościami mieszkających na terenie Miasta Zawiercie poprzez wspieranie ich zdolności do funkcjonowania w środowisku domowym oraz zapewnienie tym osobom dostępu do odpowiednich form wsparcia	
	2. Utrzymanie osób starszych i osób z niepełnosprawnościami jak najdłużej w środowisku domowym i uniknięcie bądź oddalenie w czasie konieczności umieszczenia ich w domach pomocy społecznej lub innych formach opieki instytucjonalnej.	
	3. Zintegrowanie i usystematyzowanie działań wspierających osoby starsze i z niepełnosprawnościami, dające większą gwarancję na zabezpieczenie odpowiednich środków w budżecie oraz będące podstawą do opracowania projektów oraz pozyskania dodatkowych środków (np. z UE) na ich realizację.	

Źródła finansowania	Dotacje celowe na realizację zadań zleconych. Dotacje celowe i fundusze na realizację zadań fakultatywnych. Projekty finansowane i współfinansowane z funduszy europejskich i innych. Środki budżetowe Miasta na realizację zadań własnych z <i>Ustawy o pomocy społecznej</i> i wymagany wkład własny do projektów i programów.
Termin realizacji strategii/programu/projektu	Lata 2022-2026

Zarządzanie strategią/programem/projektem (zasoby kadrowe, zasoby rzeczowe, doświadczenie)	<p>Program będzie realizowany w ramach systemu pomocy społecznej, przy współpracy z lokalnym samorządem, podmiotami ochrony zdrowia, organizacjami pozarządowym oraz innymi podmiotami zajmującymi się sprawami osób starszych i z niepełnosprawnościami.</p> <p>Finansowanie programu będzie odbywać się w ramach budżetu Miasta Zawiercie, środków budżetu państwa przeznaczonych na realizację zadań zleconych oraz środków pozabudżetowych, pozyskanych z innych źródeł.</p> <p>Program określa najistotniejsze zadania w zakresie wspierania osób starszych i z niepełnosprawnościami oraz zakłada zachowanie spójności w działaniach podejmowanych na rzecz tych osób w ramach innych programów miejskich. Podmiotem odpowiedzialnym za koordynację i monitorowanie realizacji programu jest Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Zawierciu.</p> <p>Zarządzanie Programem odbywać się będzie na dwóch poziomach - strategicznym i na poziomie poszczególnych celów Programu.</p> <p>Odpowiedzialność za zarządzanie strategiczne Programem należeć będzie do zespołu, w skład którego wejdą kierownicy: Działu Pomocy Środowiskowej, Działu Usług Opiekuńczych, Dziennego Domu „Senior+” oraz koordynatorzy projektów. Za zarządzanie programem na poziomie celów odpowiedzialni będą: Kierownik Działu Usług Opiekuńczych, Kierownik Dziennego Domu „Senior+”, Kierownik Działu Pomocy Środowiskowej, psychologowie oraz koordynatorzy projektów.</p> <p>Monitorowanie wskaźników /produktu i rezultatu/ odbywać się będzie m. in. poprzez weryfikację danych zawartych w:</p> <ul style="list-style-type: none"> - sprawozdaniach - ocenach zasobów pomocy społecznej - umowach zawartych na realizację zadań - protokołach ze spotkań z realizatorami zadań <p>oraz informacji uzyskanych podczas spotkań konsultacyjnych w ramach prac nad powstawaniem programu, dotyczących zidentyfikowanych problemów, związanych ze starzeniem się i niepełnosprawnością.</p>
Podstawy prawne	1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r., nr 78, poz. 483, t.j. z późn. zm.)
	2. Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia 1997 r. - Karta Praw Osób Niepełnosprawnych (M.P. z 1997 r., Nr 50, poz. 475)
	3. Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (tekst jednolity Dz. U. z 2021 r. poz. 573 ze zm.)

	4. Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1915)
	5. Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. 2021 poz. 2268)
	6. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 559)
	7. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1057 ze zm.)
	8. Ustawa z dnia 11 września 2015 r. o osobach starszych (Dz. U. z 2015 r., poz. 1705)

Komplementarność z krajowymi dokumentami strategicznymi	Nazwa dokumentu	Polityka społeczna wobec osób starszych 2030. Bezpieczeństwo – Uczestnictwo – Solidarność
	Cele	W ramach trzech filarów prowadzone działania mają przyczynić się do podniesienia jakości i poziomu życia osób starszych. Bezpieczeństwo rozumiane w aspektach ekonomicznym, poszanowania godności i praw, również do samostanowienia, uczestnictwo w sensie szeroko pojętej aktywności, w tym również jak najdłuższej aktywności zawodowej, działań dla społeczności, jak najdłuższe zachowanie samodzielności. Solidarność to wymiar wspólnotowy, niezbędny ze względu na zachodzące procesy migracji i rozluźniania więzów rodzinnych, oznacza odpowiedzialność społeczności za osoby starsze, szacunek i uznawanie ich pracy i dorobku.
	Nazwa dokumentu	Rządowy Program Dostępność Plus 2018 – 2025
	Cele	Dostępność przestrzeni, usług publicznych dla osób z niepełnosprawnościami i starszych, rozwiązania sprzyjające samodzielności poprzez zastosowanie sprzętów i rozwiązań technologicznych, umożliwianie uczestnictwa w życiu społecznym osobom z trudnościami w komunikowaniu się, z innymi dysfunkcjami.

Komplementarność z regionalnymi dokumentami	Nazwa dokumentu	Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2014-2020 (v.20.1 – przedłużony czas obowiązywania)
---	-----------------	---

strategicznymi		
	Cele	Oś priorytetowa IX. Włączenie społeczne, 9IV. Ułatwienie dostępu do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym Oś priorytetowa X. Rewitalizacja oraz infrastruktura społeczna i zdrowotna. 9a. Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych oraz przejścia z usług instytucjonalnych na usługi na poziomie społeczności lokalnych
	Nazwa dokumentu	Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030”
	Cele	Cel strategiczny B: Województwo śląskie regionem przyjaznym dla mieszkańca, cel operacyjny B.1. Wysoka jakość usług społecznych, w tym zdrowotnych, B.2. Aktywny mieszkaniec, Cel strategiczny C Województwo śląskie regionem wysokiej jakości środowiska i przestrzeni, cel operacyjny C.3. Atrakcyjne warunki zamieszkania, kompleksowa rewitalizacja.
	Nazwa dokumentu	Strategia Polityki Społecznej Województwa Śląskiego na lata 2020-2030
	Cele	Cel strategiczny 2. Rozwój warunków sprzyjających aktywnemu i pełnemu uczestnictwu osób starszych w życiu społecznym. Dostosowanie systemu wsparcia do potrzeb starzejącego się społeczeństwa. Cel strategiczny 4. Wzmocnienie instytucji, organizacji i innych podmiotów realizujących zadania na rzecz włączenia społecznego mieszkańców regionu oraz skuteczności działań w tym obszarze. Organizowanie społeczności lokalnej.
	Nazwa dokumentu	Program przeciwdziałania ubóstwu i wykluczeniu społecznemu w województwie śląskim na lata 2018-2023
	Cele	Cel operacyjny 3: Tworzenie warunków do pełnego uczestnictwa osób starszych w życiu społecznym, gospodarczym i zawodowym poprzez łagodzenie i przeciwdziałanie barierom ograniczającym ich aktywność. Wzmacnianie dostępu do adekwatnej opieki osób niesamodzielnych. Cel operacyjny 5: Wzmacnianie lokalnych systemów przeciwdziałania ubóstwu i wykluczeniu społecznemu.
	Nazwa dokumentu	Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021-2027 (projekt z 3 listopada 2021)
	Cele	Priorytet V: Społeczne Śląskie, Cel szczegółowy d: Wspieranie [...] aktywnego i zdrowego starzenia się, f: wspieranie równego dostępu do dobrej jakości kształcenia [...] i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami, g: wspieranie uczenia się przez całe życie, k: Zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej, l: Wspieranie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci.

		Priorytet VI: Śląskie dla mieszkańca, cel szczegółowy (iii) Wspieranie włączenia społeczno – gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne.
Komplementarność z lokalnymi dokumentami strategicznymi	Nazwa dokumentu	Strategia Integracji i Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Zawierciańskiego na lata 2021-2026
	Cele	Cel strategiczny 3. Zwiększenie udziału osób starszych i osób niepełnosprawnych w życiu społecznym i zawodowym, Cel operacyjny 3.1 Wsparcie osób starszych oraz współpraca z gminami w zakresie zapewnienia im właściwej opieki. Cel 3.2. Ograniczenie skutków niepełnosprawności oraz aktywizacja zawodowa osób niepełnosprawnych.
Komplementarność z lokalnymi dokumentami strategicznymi	Nazwa dokumentu	Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Zawiercie na lata 2014-2020 (ważność dokumentu przedłużona Uchwałą Rady Miasta do 31.12.2022)
	Cele	Obszar 1. Organizacja warunków zapewniających dostępność poradnictwa specjalistycznego dla ogółu mieszkańców, ze szczególnym uwzględnieniem osób zagrożonych wykluczeniem społecznym Obszar 3. Rozszerzenie infrastruktury społecznej poprzez zwiększenie ilości miejsc w placówkach wsparcia oraz dostosowanie dostępności miejsc w placówkach do zmieniających się potrzeb. Tworzenie i wspieranie klubów i grup samopomocowych dla osób z niepełnosprawnościami. Rozwój wolontariatu i pomocy sąsiedzkiej w zakresie pomocy osobom z niepełnosprawnościami m. Systematyczne gromadzenie danych, monitorowanie zjawisk społecznych, a także analizowanie i wnioskowanie o problemach społecznych poprzez dokonywanie oceny zasobów pomocy społecznej. Inicjowanie i zapewnienie funkcjonowania dla rad seniorów/ osób z niepełnosprawnościami działających przy Radzie Miasta. Zwiększanie nakładów na zatrudnienie osób realizujących usługi opiekuńcze oraz wzrost jakości świadczonych usług w miejscu zamieszkania osób starszych i z niepełnosprawnościami poprzez „Program opieki w domu”. Prowadzenie działań profilaktycznych dla osób z niepełnosprawnościami. Prowadzenie edukacji gerontologicznej oraz promowanie wolontariatu aktywizującego seniorów, osoby niepełnosprawne, a także rozwijanie wolontariatu młodzieży skierowanego na rzecz osób z niepełnosprawnościami i seniorów
	Nazwa dokumentu	Strategia rozwoju miasta Zawiercie 2025 Plus. Aktualizacja
	Cele	Cel strategiczny 1. Stworzenie warunków do rozwoju funkcji mieszkalnej, Cel operacyjny 1.1 Rozwój mieszkalnictwa, Cel strategiczny 3. Budowa [...] centrum Miasta, Cel operacyjny 3.1 Rewitalizacja centrum Zawiercia
	Nazwa dokumentu	Lokalny Program Rewitalizacji Obszarów Miejskich na terenie Gminy Zawiercie na lata 2014-2023
	Cele	Wzrost spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej obszarów rewitalizowanych, cel operacyjny nr 1. Inkluzja społeczna i zawodowa mieszkańców wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem

Lider/ koordynator	Koordinator	Dyrektor MOPS
	Realizator	Koordinatorzy projektów
	E-mail	projekt@mopszawiercie.pl
	Telefon	32/ 494 13 98 wew.11
	Adres biura strategii/ programu/projektu	Zawiercie ul. Niedziałkowskiego 22
	Realizator	Kierownik Dziennego Domu Senior+
	E-mail	ddps@vp.pl
	Telefon	32/67 221 34 wewn. 18
	Adres biura strategii/ programu/projektu	42-400 Zawiercie ul. Piłsudskiego 47
	Realizator	Kierownik Działu Środowiskowego
	E-mail	mops@mopszawiercie.pl
	Telefon	32/67 221 34
	Adres biura strategii/ programu/projektu	42-400 Zawiercie ul. Piłsudskiego 47

Diagnoza	Źródła danych
Diagnoza do Gminnego Programu Wspierania Osób Starszych i z niepełnosprawnościami dla Miasta Zawiercie na lata 2022-2026	Program Wspierania Osób Starszych i z Niepełnosprawnościami Dla Miasta Zawiercie na lata 2022-2026 został opracowany w oparciu o monitoring wcześniejszego programu i realizowanych projektów, konsultacje i spotkania przeprowadzone z podmiotami zaangażowanymi w realizację zadań w obszarze wspierania osób starszych i z niepełnosprawnościami. Wykonano przegląd opinii, uwag i wskazówek wcześniej zgłaszanych pracownikom socjalnym przez osoby korzystające z usług i poszukujące wsparcia. W spotkaniu dot. budowania programu oraz wypracowania kierunków działań polityki

	<p>społecznej w obszarze pomocy dla osób starszych i z niepełnosprawnościami 6 grudnia 2021 udział wzięli przedstawiciele następujących podmiotów:</p> <p>Martyna Tyszczyk - Sołtysik Dyrektor MOPS Dział Obsługi Projektów - Agnieszka Goncerz- Paś, Główny Specjalista Konsultant - Aleksandra Kruszewska Zespół Rozwoju i Strategii: Beata Ziębińska, Michał Janusz, Paulina Chwastek Kierownik Dziennego Domu Senior plus - Małgorzata Hamerlik Kierownik Działu Usług Opiekuńczych - Monika Wierzbicka Instytut Rozwoju Miast w Warszawie Hanna Milewska - Wilk Przewodnicząca Rady Seniorów - Barbara Rogacz Kierownik Warsztatów Terapii Zajęciowej- Dariusz Janeczko Przedstawiciel PCPR w Zawierciu - Aleksandra Smuła Kierownik Referatu Centrum Organizacji Pozarządowych - Iwona Wiklik</p>
--	---

II. Diagnoza

Wstęp

Niniejszy Program ma na celu zaspokajanie potrzeb zdefiniowanej grupy mieszkańców – osób starszych i z niepełnosprawnościami, a regułą jego działania jest dostosowywanie wsparcia do tych potrzeb, reagowanie na pojawiające się problemy i wykorzystywanie wszystkich pojawiających się możliwości w celu ich rozwiązania. Realizatorzy programu zamierzają przeciwdziałać marginalizacji oraz dążyć do wyrównywania szans osób starszych i z niepełnosprawnościami, mieszkających na terenie Miasta Zawiercie poprzez:

- tworzenie systemu wsparcia dla osób starszych i z niepełnosprawnościami oraz ich rodzin
- ułatwienie dostępu do właściwej opieki i pomocy medycznej osobom starszym i z niepełnosprawnościami
- stworzenie osobom starszym i osobom z niepełnosprawnościami warunków do udziału w różnych formach życia społecznego
- szerokie informowanie o instytucjach, inicjatywach i wszelkich aktywnościach, które mogą angażować i wspierać osoby starsze i z niepełnosprawnościami
- zapewnienie wsparcia psychologicznego oraz kontroli przestrzegania prawa wobec osób starszych i z niepełnosprawnościami

W Programie za priorytetową przyjmuje się zasadę, zgodnie z którą w pierwszej kolejności zabezpieczane są kompleksowe formy pomocy osobom starszym i z niepełnosprawnościami w środowisku, a dopiero wówczas gdy takie działania są niewystarczające, kieruje się te osoby do stacjonarnych placówek opiekuńczych. Oferta w zakresie wspierania osób starszych i z niepełnosprawnościami przeżywających trudności obejmuje zatem przede wszystkim pomoc:

- pracownika socjalnego (praca socjalna)
- pomoc rzeczową i finansową
- różnorodne formy poradnictwa prawnego i psychologicznego
- różne formy aktywizacji i integracji ze środowiskiem lokalnym i mieszkańcami miasta
- pomoc nieformalnych opiekunów (sąsiedzi i wolontariusze)
- pomoc placówek wsparcia dziennego
- usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania
- przejściowy pobyt w zakładzie opiekuńczym
- pobyt w mieszkaniu chronionym
- w ostateczności skierowanie osoby na pobyt stały do domu pomocy społecznej

Wspieranie osób starszych i z niepełnosprawnościami wymaga współpracy różnych służb. Wysoka jakość życia osób starszych i z niepełnosprawnościami to efekt skutecznie funkcjonującego systemu pomocy społecznej, instytucji ochrony zdrowia oraz aktywności samorządu we współpracy z organizacjami pozarządowymi, które to instytucje wypełniają swoje zadania komplementarnie, jako

współrealizatorzy celu. Tylko tak ukierunkowane działania pozwolą także na racjonalizację wydatków publicznych związanych z zapewnieniem opieki osobom jej wymagającym.

Działania mające na celu wspieranie osób starszych i z niepełnosprawnościami zamieszkujących na terenie Miasta Zawiercie realizowane są przede wszystkim w oparciu o ustawę o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r. Ich celem jest „umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężenia trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości” (art. 2 Ustawy) pod takim jednak warunkiem, że „osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej są obowiązane do współdziałania w rozwiązywaniu ich trudnej sytuacji życiowej” (tamże, art. 4). Działaniami z zakresu pomocy społecznej w Zawierciu zajmuje się Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, który jest gminną jednostką organizacyjną, nie posiadającą osobowości prawnej, działającą jako wyodrębniona jednostka budżetowa Gminy Zawiercie. Ośrodek realizuje zadania własne gminy w zakresie pomocy społecznej, jak również zadania zlecone gminie z zakresu administracji rządowej. Skuteczne wspieranie osób starszych i z niepełnosprawnościami wymaga jednakże zintegrowanych działań profilaktycznych, interwencyjnych, pomocowych, wspierających i aktywizujących ze strony różnych służb w tym zakresie.

Początkiem starości jest umownie przyjęty wiek kalendarzowy - 60 lat - jest to tzw. próg starości. Za podstawowe cechy starości uważa się:

- znaczny spadek zdolności adaptacyjnych człowieka w wymiarze biologicznym, psychospołecznym, społecznym
- postępujące ograniczenie samodzielności życiowej
- stopniowe nasilanie się zależności od otoczenia

Rzeczywiste starzenie się ma charakter indywidualny i jest uwarunkowane cechami biologicznymi i psychicznymi człowieka, jego biografią, jak również czynnikami natury społecznej. Osoby w starszym wieku to te, które przekroczyły 60 rok życia, zwykle kończą aktywność zawodową i uzyskują prawa emerytalne lub inne świadczenia socjalne. Mogą one jednak funkcjonować w sposób zróżnicowany, zależnie od stanu zdrowia, stopnia sprawności psychofizycznej, jak i sytuacji życiowej, społecznej oraz ekonomicznej. Tempo i nasilenie procesu starzenia się są inne dla każdej jednostki.

Do najważniejszych problemów ludzi starszych można zaliczyć:

- samotność
- chorobę
- niepełnosprawność
- życie w ubóstwie
- poczucie nieprzydatności

Wszystkie te problemy wskazują na istniejącą marginalizację osób starszych jako zbiorowości, czego przykładem może być stopniowe eliminowanie ich z aktywnego życia zawodowego i społecznego w momencie przekraczania granicy wieku emerytalnego. Odstawieni na boczny tor, samotni w poczuciu utraconego celu z łatwością popadają w depresję. Poczucie samotności może też zwiększać u osób starszych ryzyko przedwczesnej śmierci.

Problem godnej starości istniał zawsze. Dawniej jednak rozwiązywano go bez udziału państwa. Z naszej

kultury i tradycji wynikały zarówno troska seniorów o własną przyszłość, jak i powinności wobec nich ich następców oraz członków rodziny. Stosunek najbliższych do osób w podeszłym wieku wyznaczały przede wszystkim normy moralne. Obecnie zanikł model wielopokoleniowej rodziny, żyjącej w ramach jednego gospodarstwa domowego. Migracje i wyjazdy młodszego pokolenia powodują, że osoby starsze często pozostają bez wsparcia rodziny w przystosowywaniu się do zmieniających się wyzwań codzienności, szczególnie tych związanych z nowymi technologiami. Młodzi z kolei często nie mają materialnych możliwości, aby starszym zapewnić godny schyłek życia. Starsi wciąż mogą dokonywać różnych wyborów życiowych, związanych z dysponowaniem swoim majątkiem, ale często liczenie jedynie na świadczenia emerytalne lub z innych tytułów nie pozwala samodzielnie udźwignąć rosnących kosztów własnego utrzymania. W praktyce troska państwa o seniorów spoczywa przede wszystkim na szczeblu władzy lokalnej. Państwo zapewnia im jedynie niezbyt wysokie świadczenia pieniężne, wynikające z różnych tytułów prawnych. Większość polskich przepisów regulujących sytuację osób starszych dotyczy zaopatrzenia emerytalno-rentowego oraz różnych świadczeń (rodzinnych, socjalnych, zdrowotnych). To jednak nie wystarczy, aby w pełni rozwiązać problemy seniorów.

Wnioski z realizacji Programu w latach ubiegłych

Efekty realizacji Programu wspierania osób starszych i niepełnosprawnych były w latach 2016-2020 regularnie monitorowane, wprowadzano planowane działania, korzystano również z pojawiających się nowych możliwości i narzędzi realizacji wskazanych celów.

W latach 2014 – 2020 zwiększał się zakres działań na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych, a działania te miały zróżnicowany charakter. Grupa osób starszych w mieście jest niejednorodna, należą do niej zarówno osoby sprawne i mogące żyć aktywnie, jak i ludzie niesamodzielni, wymagający pomocy. Wskaźniki demograficzne jasno pokazują, że to grupa osób starszych jest tą, która dość dynamicznie zwiększa swoją liczebność. Zabezpieczenie tej grupy społecznej w sposób zarówno dostosowany do osób niesamodzielnych jak i aktywnych seniorów powinno być istotnym celem do dalszej realizacji.

Osoby aktywne korzystają z rozmaitych okoliczności umożliwiających im działalność społeczną czy edukacyjno-rekreacyjną. Coraz większa grupa działa w Uniwersytecie Trzeciego Wieku, Związku Emerytów, Rencistów i Inwalidów oraz w Polskim Komitecie Pomocy Społecznej (średnio co dziesiąta osoba w wieku emerytalnym z Zawiercia). W mieście działa także Rada Seniorów, podejmując liczne inicjatywy dotyczące środowiska ludzi starszych. W Zawierciu funkcjonuje około trzydziestu organizacji pozarządowych działających na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych. Niektóre z nich wspierane są finansowo przez gminę – co roku zwiększa się kwota dotacji przeznaczona na finansowanie różnych przedsięwzięć osób starszych i niepełnosprawnych. W 2018 r. wydatki na organizacje działające na rzecz tej grupy społecznej należały do jednej z trzech kategorii organizacji, którym przyznano najwyższe środki z budżetu miasta Zawiercie.

Znaczącą grupą osób starszych są osoby niesamodzielne, korzystające z usług opiekuńczych i pielęgnacyjnych (dane w tabelach). W różnych placówkach dziennego pobytu oraz pobytu

całodobowego (DDPS, ŚDS, WTZ, DPS) przebywa około 180 osób starszych i niepełnosprawnych - odpłatność za pobyt w tych instytucjach w znacznej części ponosi gmina Zawiercie. Utrzymuje się tendencja wzrastającej liczby godzin świadczonych usług opiekuńczych, wzrastającej liczby osób korzystających z usług opiekuńczych spośród gospodarstw domowych seniorów, usług specjalistycznych dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Coraz większy odsetek osób korzystających z usług to osoby niesamodzielne lub wymagające częściowego wsparcia, coraz częściej są to osoby starsze prowadzące jednoosobowe gospodarstwa domowe. Osoby korzystające ze wsparcia cierpią najczęściej na choroby neurologiczne, narządu ruchu oraz kardiologiczne. W większości przypadków występuje u nich wielochorobowość, nierzadkie są także schorzenia psychiatryczne i demencja, choroby neurodegeneracyjne i otępienne typu Alzheimer.

Utrzymuje się tendencja wzrostowa: co do liczby osób korzystających z usług specjalistycznych i opiekuńczych, systematycznie wzrasta kwota wydatków jaką ponosi OPS na realizację tych usług – w latach 2011 - 2018 wzrosła o prawie 100% z 405 810 zł do 788 097 zł. Wzrastającemu zapotrzebowaniu na usługi opiekuńcze towarzyszy większy zakres zatrudnienia osób świadczących te usługi. Nastąpiło zwiększenie zatrudnienia w Dziale Usług Opiekuńczych z 12 osób w 2015 r. do 16 osób w 2018 r. Do świadczenia usług opiekuńczych zatrudnia się profesjonalnych opiekunów – w 2018 roku w dziale zatrudniony był 1 kierownik – wykształcenie wyższe, oraz 15 opiekunek, z czego 3 to pielęgniarki, a 5 legitymuje się dyplomem opiekuna. Ze wzrostu liczby wypłacanych świadczeń pielęgnacyjnych można wnioskować również o częściej podejmowanej opiece nad osobami tego wymagającymi przez członków rodzin. Rozwijane są formy wsparcia dla opiekunów w postaci grup wsparcia, opieki wytchnieniowej, specjalistycznego poradnictwa.

Coraz wyższe są koszty pobytu w całodobowych domach pomocy społecznej, a także w placówkach dziennego pobytu. W związku z rosnącymi kosztami utrzymania takich placówek coraz bardziej wskazane staje się zróżnicowanie wsparcia i kolejnym krokiem w tym kierunku są uruchomione w 2020 roku mieszkania chronione. Podejmowane są kolejne działania, mające na celu długoterminowe ustalenie finansowania tej usługi i zakresu odpłatności dla osób korzystających z mieszkań chronionych.

Wsparcie dla osób starszych i z niepełnosprawnościami obejmowało również likwidację barier architektonicznych w budynkach publicznych, placówkach służby zdrowia, a także w miejscu zamieszkania – na wniosek osób mających takie potrzeby, rozpatrywany przez PCPR. Wraz z budową lub modernizacją przestrzeni publicznych dostosowywane są miejsca parkingowe, przejścia przez ulicę i oświetlenie ulic, przy modernizacji środków transportu publicznego brane są pod uwagę potrzeby osób z niepełnosprawnościami. Dofinansowywano zakup sprzętu rehabilitacyjnego, środków pomocniczych i przedmiotów ortopedycznych, działa wypożyczalnia sprzętu rehabilitacyjnego.

W Ośrodku Pomocy Społecznej systematycznie zbiera się najważniejsze informacje na temat osób starszych korzystających ze wsparcia.

Dane statystyczne

Planując działania wspierające funkcjonowanie osób starszych i z niepełnosprawnościami

zamieszkujących na terenie Miasta Zawiercie punktem wyjścia powinna być rzetelna ocena rzeczywistości, w jakiej funkcjonują osoby starsze i niepełnosprawne. Do tego potrzebne są zarówno podstawowe dane statystyczne i prognozy demograficzne procesu starzenia się mieszkańców Miasta jak też aktualne dane na temat poziomu majątności seniorów oraz ich preferencji w zakresie zaspokajania własnych potrzeb. Należy podkreślić, że dane którymi dysponujemy nie są pełne, można jednak już korzystać z wypracowanych w poprzednich latach doświadczeń.

Tabela 1. DANE STATYSTYCZNE URZĘDU MIEJSKIEGO W ZAWIERCIU DOT. SYTUACJI DEMOGRAFICZNEJ MIASTA ZAWIERCIE

Liczba mieszkańców Miasta Zawiercie				
Wyszczególnienie	2017	2018	2019	2020
Kobiety	25 767	25 445	25 224	24 881
Mężczyźni	22 735	22 514	22 204	21 832
Ogółem	48 502	47 959	47 428	46 713
Liczba mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym				
Wyszczególnienie	2017	2018	2019	2020
Kobiety /0-17 lat/	3655	3548	3519	3468
Mężczyźni /0-17 lat/	3912	3905	3883	3825
Ogółem	7567	7453	7402	7293
Liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym				
Wyszczególnienie	2017	2018	2019	2020
Kobiety /18-60 lat/	13667	13281	13014	12685
Mężczyźni /18-65 lat/	14869	14536	14146	13759
Ogółem	28536	27817	27160	26444
Liczba mieszkańców w wieku poprodukcyjnym				
Wyszczególnienie	2017	2018	2019	2020
Kobiety /> niż 60 lat/	8445	8616	8691	8728
Mężczyźni /> niż 65 lat/	3948	4073	4175	4248
Ogółem	12393	12689	12866	12976
Liczba mieszkańców w grupach wieku				
Mieszkańcy 61-70 lat	7942	7880	7820	7647
Mieszkańcy 71-80 lat	3631	3929	4148	4375
Mieszkańcy 81+	1837	1852	1912	1961
Liczba urodzeń				
Wyszczególnienie	2017	2018	2019	2020
Urodzenia	375	325	328	323
Liczba zgonów				
Wyszczególnienie	2017	2018	2019	2020
Zgony	708	690	683	773

Źródło: informacja Wydziału Spraw Obywatelskich Urzędu Miejskiego w Zawierciu

Sytuację demograficzną Miasta Zawiercie obrazują dane zawarte w powyższej tabeli. Zawiercie zgodnie z danymi na koniec 2020 roku zamieszkuje 46 713 osób, wciąż nieco więcej jest kobiet (53%), niż

mężczyzn (47%). Spadek liczby mieszkańców pomiędzy 2015 a 2020 rokiem to nieco ponad 3 tysiące osób, co było przewidywane w 2015 roku jako wariant pesymistyczny, jeśli chodzi o trendy demograficzne dla miasta. Zmiany obserwowane w liczbie mieszkańców w poszczególnych grupach wieku pokazują powolny trend dotyczący ogólnego dalszego spadku liczby mieszkańców, z niewielkim wzrostem w latach 2020-2025 liczby osób w wielu produkcyjnym niemobilnym (kilka lat przed osiągnięciem wieku emerytalnego) i wzrostem liczebności grupy seniorów powyżej 70 roku życia. Tak jak widoczne to jest w danych z ostatnich lat, prognozowane jest dalej dwukrotnie więcej zgonów niż urodzeń w Zawierciu.

Z informacji uzyskanych z ZUS wynika, że według stanu na 31 grudnia 2019 r. w Zawierciu mieszkało 10 tys. osób otrzymujących emerytury, 2,4 tys. osób otrzymujących renty rodzinne (w 2017 r. było to 2,0 tys.) oraz 1,8 tys. osób otrzymujących renty z tytułu niezdolności do pracy (o 0,1 tys. mniej niż w roku 2018). Całkowicie niezdolni do pracy i samodzielnej egzystencji to grupa 0,2 tys., osoby całkowicie niezdolne do pracy - 0,3 tys., a częściowo niezdolni do pracy to 1,3 tys. osób. W porównaniu do roku 2018 najbardziej zmalała grupa osób z prawem do świadczeń z tytułu całkowitej niezdolności do samodzielnej egzystencji. Nadal rośnie średni wiek osoby pobierającej emeryturę - w 2017 r. wynosił 69,7 lat, w 2018 69,9. Obecnie jest to już 70,2. W przypadku renty z tytułu niezdolności do pracy średni wiek otrzymujących to świadczenie wynosił: 61 lat w 2017, 61,7 w 2018, a w 2019 już 62,1 lat. W 2019 r. ponownie wzrosły w porównaniu do 2018 r. średnie kwoty wypłacanych przez ZUS świadczeń. Wyniosły: w przypadku średniej emerytury - 2 388,02 zł, renty rodzinnej 2 176,05 zł, a renty z tytułu niezdolności do pracy 2 109,12 zł. (w 2018 r. przeciętna wysokość emerytury wynosiła 2 278 zł, renty rodzinnej 2 082 zł, a renty z tytułu niezdolności do pracy 1 992 zł.).

Charakterystyka osób starszych i z niepełnosprawnościami korzystających z usług MOPS w Zawierciu

W 2021 roku liczba osób w wieku 60 plus objęta wsparciem OPS wyniosła 406 osób. W tej grupie 38% to osoby samodzielne, 35% wymagające częściowego wsparcia, a 27% to osoby niesamodzielne, wymagające stałego wsparcia. Spośród ogółu seniorów objętych pomocą 77% mieszka w gospodarstwach jednoosobowych, 20% w dwuosobowych, a 3% w gospodarstwach liczących 3 i więcej osób. Najczęściej osoby te cierpią na choroby neurologiczne, narządu ruchu i kardiologiczne. W większości przypadków występuje wielochorobowość, nierzadkie są także schorzenia psychiatryczne i demencja. 70% osób niesamodzielnych utrzymuje się ze świadczeń emerytalnych, 9% z rentowych, 30% korzysta ze świadczeń pieniężnych OPS. Opiekunami osób zależnych są najczęściej córki (u 20% badanych), rzadziej synowie (15%) i osoby z dalszej rodziny (siostrzenice, kuzynki, wnuki), a u 5% - sąsiedzi. Grupa osób cierpiących na choroby otępienie typu Alzheimer, objęta wsparciem OPS liczy 24 osoby (i utrzymuje się na podobnym poziomie w 2021 roku jest 4 osoby więcej niż w roku poprzednim). Osoby cierpiące na tę chorobę z podziałem na wiek: 8 - w wieku 65-79 lat, 11 w wieku 80-89 lat, 5 w wieku 90 i więcej lat.

Ogólna liczba **osób niepełnosprawnych (bez względu na wiek)**, korzystających ze wsparcia OPS w 2021 r. to 559, w tym 199 (36%) to osoby wymagające pomocy innych – niesamodzielne. Wśród ogółu niepełnosprawnych 36 osób (6%) ma mniej niż 16 lat. 23 osobom niepełnosprawnym (4%) wsparcia udzielają sąsiedzi..

Tabela 2. Liczba rodzin korzystających ze wsparcia OPS

Liczba rodzin korzystających ze wsparcia OPS	2015	2016	2017	2018	2019	2020
- z powodu niepełnosprawności	621	571	566	513	497	449
- z powodu długotrwałej choroby	851	795	730	765	748	673
- osoby w wieku 60 i więcej lat objęte wsparciem i pracą socjalną	469	467	474	475	414	<u>406</u>

Źródło: sprawozdania MOPS w Zawierciu.

Najczęstszym powodem korzystania z pomocy i usług społecznych staje się długotrwała choroba osoby lub członka rodziny. Spada natomiast liczba rodzin potrzebujących wsparcia z osobami niepełnosprawnymi. Zróżnicowanie grupy seniorów wymaga uwzględnienia przede wszystkim ich sytuacji zdrowotnej i potrzeb z tym związanych. Wszelkie zachęty i programy skłaniające do aktywności i propagujące wiedzę dotyczącą zdrowego stylu życia, prawidłowego odżywiania, profilaktyki zdrowotnej i w końcu możliwych form wsparcia i pomocy w zachowaniu samodzielności powinny być w związku z tym uwzględniane w dalszych projektach dla seniorów.

Osoby i rodziny korzystają z pomocy społecznej z wielu powodów. Zdarza się, że z kilku jednocześnie. Poniższa tabela najlepiej obrazuje skalę problemów w odniesieniu do całej działalności ośrodka i pozostałych klientów. Wynika z niej, że powody zdrowotne (niepełnosprawność i długotrwała lub ciężka choroba) są bardzo częstą przyczyną korzystania z pomocy i znajdują się na drugim miejscu po powodach ekonomicznych (ubóstwo i bezrobocie) w poniższej tabeli. Należy pamiętać, że w jednej rodzinie może być więcej przyczyn korzystania z pomocy, dlatego też nawet osoby wskazywane jako seniorzy mogą korzystać z różnych form wsparcia z innych powodów, niż związane z wiekiem.

Tabela 3 DANE STATYSTYCZNE MOPS ZAWIERCIE DOT. POWODÓW PRYZYNAWANIA POMOCY DLA OGÓŁU KLIENTÓW OŚRODKA

POWÓD TRUDNEJ SYTUACJI ŻYCIOWEJ*	2016		2017		2018		2019		2020	
	Liczba rodzin	Liczba osób	Liczba rodzin	Liczba osób	Liczba rodzin	Liczba osób	Liczba rodzin	Liczba osób	Liczba rodzin	Liczba osób
Ubóstwo	603	1180	656	1641	531	962	457	777	409	677
Sieroctwo	0	0	0	0	0	0	2	2	1	2
Bezdomność	83	114	81	102	80	89	79	86	62	65
Potrzeba ochrony macierzyństwa	100	431	87	376	85	365	69	272	60	239
w tym: wielodzietność	17	104	17	97	19	102	18	97	17	87
Bezrobocie	954	2279	878	2045	758	1773	649	1528	575	1283
Niepełnosprawność	571	953	566	925	513	824	497	800	449	718
Długotrwała lub ciężka choroba	795	1377	730	1332	765	1228	748	1183	673	1038
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego- ogółem	490	1409	482	1337	435	1178	402	1079	349	913
w tym: rodziny niepełne	228	685	212	641	191	572	172	501	132	384
rodziny wielodzietne	42	227	37	200	32	181	25	139	25	142
Przemoc w rodzinie	27	84	25	69	18	58	20	62	16	48
Potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Alkoholizm	239	373	236	369	210	301	189	265	172	245
Narkomania	22	36	24	40	18	31	16	24	14	22
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	38	65	37	52	42	56	39	55	32	45
Trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą	1	3	1	3	0	0	0	0	0	0
Zdarzenie losowe	14	23	12	31	10	25	6	11	9	11
Sytuacja kryzysowa	34	75	29	73	22	46	24	58	5	11
Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ogółem	1643	3358	1576	3088	1434	2791	1434	2787	1325	2459

Źródło: sprawozdania MOPS w Zawierciu, w jednej rodzinie może występować kilka powodów przyznania świadczenia

W ramach możliwych form wsparcia seniorzy szczególnie często korzystają z tych, które w powyższej tabeli udzielane są ze względu na ubóstwo, bezradność w prowadzeniu gospodarstwa domowego i długotrwałą i ciężką chorobę – tak wynika z ankiet przeprowadzanych regularnie wśród pracowników MOPS. Ze względu na prognozowane przez ZUS spadki wysokości wyliczanych świadczeń dla kolejnych roczników osób osiągających wiek emerytalny, można spodziewać się powolnego przyrostu grupy osób korzystających ze względu na ubóstwo z usług społecznych.

Tabela 4. DANE STATYSTYCZNE MOPS ZAWIERCIE DOT. FORM WSPARCIA UDZIELANEGO OSOBOM STARSZYM I Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI

Lp	Formy wsparcia	Liczba osób/rodzin				
		2016	2017	2018	2019	2020
1.	Praca socjalna ogółem (dotyczy wszystkich klientów ośrodka)	2290 rodz.	1586 rodz.	1491 rodz.	1474 rodz.	1348 rodz.
3.	Usługi opiekuńcze (liczba osób w rodzinie)	193 os.	216 os.	210 os.	245 os.	220 os.
6.	Pobyty w DDPS	33 os.	35 os.	36 os.	37 os.	39 os.
7.	Pobyty w ŚDS	59 os.	63 os.	59 os.	59 os.	57 os.
8.	Mieszkania chronione	0 os.	0 os.	0 os.	0 os.	12 os.
9.	Dofinansowanie pobytu w Domu Pomocy Społecznej	36 os.	41 os.	40 os.	44 os.	44 os.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS w Zawierciu

W powyższej tabeli można zaobserwować rosnącą liczbę osób objętych różnymi formami opieki poza ich domem. Obrazuje to rosnący problem z niesamodzielnością, więcej osób potrzebuje wsparcia w większym wymiarze, niż wizyty pracowników lub poradnictwo.

Osoby starsze i niepełnosprawne korzystają ponadto z:

- zasiłków celowych na zakup żywności, leków, odzieży czy opału
- ciepłych posiłków na wynos ze stołówki Dziennego Domu Senior+
- poradnictwa prawnego i psychologicznego
- dodatków mieszkaniowych i energetycznych
- zasiłków z tytułu wieku czy niepełnosprawności

W celu częściowego pokrycia wydatków wynikających z konieczności zapewnienia opieki i pomocy innej osoby w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji przysługuje zasiłek pielęgnacyjny.

Tabela 5. DANE STATYSTYCZNE MOPS ZAWIERCIE DOT. WYPŁATY ZASIŁKÓW PIELĘGNACYJNYCH

Powód przyznania	Liczba wypłaconych zasiłków w latach				
	2016	2017	2018	2019	2020
Zasiłki pielęgnacyjne dla osób niepełnosprawnych w wieku powyżej 16 roku życia, legitymujących się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności	8474	8112	7610	7424	7144
Zasiłki pielęgnacyjne dla osób, które ukończyły 75 lat	147	137	127	122	89
Zasiłki pielęgnacyjne dla osób niepełnosprawnych w wieku powyżej 16 roku życia, legitymujących się orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, jeżeli niepełnosprawność powstała przed 21 rokiem życia	5458	5439	5359	5333	5183

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS w Zawierciu

Ogółem liczba wypłaconych zasiłków pielęgnacyjnych spada, ale nie odzwierciedla to do końca zachodzących zjawisk z zakresu potrzeby wsparcia i opieki, obserwowanych przez pracowników MOPS i w ramach innych danych, na przykład dotyczących potrzeby pracy socjalnej i pomocy w codziennym funkcjonowaniu (bezradność w sprawach prowadzenia gospodarstwa domowego). Rosnące zjawisko osób niesamodzielnych i wymagających opieki i wsparcia w większym wymiarze mogą obrazować dane dotyczące świadczenia pielęgnacyjnego i specjalnych zasiłków opiekuńczych, wypłacanych członkom rodzin, którzy zdecydowali się całkowicie zrezygnować z zatrudnienia i pracy zarobkowej w dowolnej formie, żeby sprawować opiekę nad członkami rodziny – starszymi lub z niepełnosprawnościami. Dane dotyczące wsparcia dla opiekunów zamieszczono w dalszej części opracowania.

Niesamodzielność i brak możliwości wsparcia w miejscu zamieszkania przez osoby z rodziny lub inne osoby bliskie oznacza potrzebę objęcia takich opieką instytucjonalną. Taka forma wsparcia oznacza również dużo wyższe koszty, które tylko częściowo można pokryć z dochodów osoby objętej takim świadczeniem, częściowo ponosi je gmina. Decyzja o skierowaniu osoby do domu pomocy społecznej jest rozwiązaniem ostatecznym, poprzedzonym szeregiem działań kompensujących braki w miejscu zamieszkania. Liczbę osób korzystających z miejsc w DPS i koszty gminy z tego tytułu przedstawia tabela 6.

Z kosztami pobytu w DPS wiążą się również sprawy sądowe, dotyczące dochodzenia odpłatności od członków rodziny zobowiązanych do opieki lub pokrycia kosztów. Dotychczas były to pojedyncze sprawy, natomiast należy monitorować w przyszłości koszty opieki ponoszone przez gminę, a możliwe do odzyskania, jak również koszty takich postępowań.

Tabela 6. DANE STATYSTYCZNE MOPS ZAWIERCIE DOT. KOSZTÓW GMINY Z TYTUŁU DOPLĄTY DO POBYTU OSÓB STARSZYCH I Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI W DOMU POMOCY SPOŁECZNEJ

Dane za rok	2016	2017	2018	2019	2020
Łączna liczba osób przebywających w DPS	36	41	40	44	44
Liczba osób umieszczonych w danym roku kalendarzowym w DPSach	7	8	2	6	7
Liczba świadczeń	371	419	458	438	448
Kwota świadczeń w złotych	835 021	929 093	1 097 625	1 103 528	1 184 918

Źródło: sprawozdania MOPS w Zawierciu

Zasoby

Do realizacji zadań i projektów Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej wykorzystywał przede wszystkim swoje zasoby, kadrowe i rzeczowe. Coraz istotniejsza staje się rola wykwalifikowanych kadr, zasoby w postaci wyposażonych budynków placówek są utrzymywane w dobrym stanie i regularnie rozbudowywane i remontowane.

Zasoby kadrowe

Tabela 7. DANE STATYSTYCZNE MOPS ZAWIERCIE DOT. ZASOBÓW KADROWYCH

Kadra - wyszczególnienie	Liczba osób w 2016 r.	Liczba osób w 2017 r.	Liczba osób w 2018 r.	Liczba osób w 2019 r.	Liczba osób w 2020 r.
Pracownicy socjalni	27	27	28	27	27
Radcy prawni	1	1	1	1	0
Psycholodzy	3	2	2	2	3
Pracownicy Dziennego Domu Pomocy Społecznej	11	11	11	12	11
Pracownicy Środowiskowego Domu Samopomocy	10	10	14	15	15
Pracownicy Działu Usług Opiekuńczych	11 oraz 1-usługi specjalistyczne	16 oraz 1-usługi specjalistyczne	16 oraz 1-usługi specjalistyczne	17 oraz 1 -usługi specjalistyczne	16 oraz 1 -usługi specjalistyczne

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS w Zawierciu

Liczba osób zatrudnionych w OPS w celu realizacji bezpośrednich zadań dotyczących osób starszych i z niepełnosprawnościami zwiększyła się w ostatnich latach. Pracownicy są odpowiednio wykwalifikowani, natomiast konieczne jest zwrócenie uwagi na wymię kadr związaną z przechodzeniem starszych pracowników na emerytury i zatrudnianiem nowych osób. Należałoby rozważyć, jak można wykorzystać doświadczenie starszych pracowników w innych formach i projektach, z korzyścią dla nich samych i działalności MOPS. Ze względu na wymagane kwalifikacje i umiejętności znalezienie nowych pracowników może wymagać w przyszłości dłuższego czasu.

Zasoby rzeczowe

Dzienny Dom Senior+ (do 2020 roku Dzienny Dom Pomocy Społecznej) jest ośrodkiem wsparcia przeznaczonym na pobyt dzienny dla osób o zmniejszonej sprawności psychofizycznej /głównie starszych i z niepełnosprawnościami/, o niskich dochodach, samotnych i osamotnionych, przebywających w złych warunkach mieszkaniowych, mających zaburzone relacje rodzinne. Placówka zapewnia swoim pensjonariuszom:

- całodzienny pobyt w placówce wraz z wyżywieniem
- usługi opiekuńcze
- usługi teleopieki t.j. konsultacje medyczne przez łącza internetowe
- świadczenia w zakresie fizykoterapii i kinezyterapii
- świadczenia rekreacyjno - kulturalne
- zajęcia służące utrzymaniu sprawności psychofizycznej
- pomoc terapeutów i pracowników placówki w samorozwoju i samorealizacji
- grupową integrację
- działania w środowisku lokalnym zapobiegające izolacji i marginalizacji pensjonariuszy

Dzienny Dom mieści się w budynku Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, do którego przylega zagospodarowany ogród. Uczestnicy zajęć mogą dotrzeć do placówki autobusem komunikacji miejskiej (w pobliżu znajduje się przystanek autobusowy) lub samochodem przystosowanym do przewozu osób z niepełnosprawnościami, należącym do MOPS w Zawierciu. Placówka może zapewnić codzienne wsparcie dla 50 osób.

Tabela 8. DANE STATYSTYCZNE MOPS ZAWIERCIE DOT. LICZBY OSÓB KORZYSTAJĄCYCH Z POBYTU DZIENNEGO

Liczba miejsc w placówce	Liczba osób korzystających z pobytu				
	2016 r.	2017 r.	2018 r.	2019 r.	2020 r.
50	32	34	36	37	39

Źródło: sprawozdania MOPS w Zawierciu

Ponieważ korzystanie z placówki jest swoistym codziennym zobowiązaniem (całodzienne wyżywienie i zajęcia), nie wszyscy zainteresowani decydują się na stałe korzystanie. Placówka zaspokaja potrzeby zainteresowanych mieszkańców miasta i przeważnie nie trzeba czekać na miejsce. Oczekiwanie na miejsce, jeśli są kolejne osoby zainteresowane skorzystaniem z placówki, trwa maksymalnie do kilku tygodni.

Mieszkania chronione/wspomagane na osiedlu TAZ, z Centrum Usług Senioralnych i Klubem Seniora. Mieszkania powstały w ramach projektu rewitalizacji osiedla, w tym samym budynku dostępne są pokoje do spotkań i prowadzenia zajęć, wspólna kuchnia, mieszkańcy mają do swojej dyspozycji własne, w pełni samodzielne i wyposażone lokale mieszkalne. Mieszkania mają być formą wsparcia w samodzielnym funkcjonowaniu osób z nich korzystających. Ponadto ważnym celem jest kontynuowanie procesu rehabilitacji społecznej, ekonomicznej oraz uniknięcie wykluczenia społecznego, nabywanie i podtrzymywanie umiejętności przestrzegania norm społecznych, samoobsługi, codziennych sprawności. Zatem usługi świadczone w mieszkaniu chronionym, poza ukierunkowaniem na poprawę

jakości życia, powinny również uwzględniać poprawę (lub utrzymanie) obecnego stanu psychofizycznego, przy jednoczesnym możliwie niezależnym, satysfakcjonującym funkcjonowaniu w lokalnej społeczności.

Z mieszkań korzystało w 2021 roku 12 osób. Do dalszej analizy pozostaje monitorowanie zainteresowania mieszkańiami wspomaganymi wśród osób korzystających z usług MOPS i zakres organizacji dodatkowych zajęć dla mieszkańców i w ramach Klubu Seniora.

Usługi

USŁUGI OPIEKUŃCZE ŚWIADCZONE W MIEJSCU ZAMIESZKANIA

Postępujące procesy starzenia się populacji - zwiększający się udział osób starszych i z niepełnosprawnościami w społeczeństwie (w tym osób wymagających wsparcia), zmiany w tradycyjnym modelu rodziny (odejście od modelu rodziny wielopokoleniowej, wzrastająca ilość rodzin niepełnych) oraz niski status ekonomiczny seniorów, w szczególności samotnych, to czynniki, które powodują, że usługi opiekuńcze świadczone w miejscu zamieszkania dostarczane przez gminę to jedna z form usług społecznych o coraz większym zasięgu i znaczeniu społecznym. Usługi te przyczyniają się do utrzymania odpowiedniego poziomu życia osób starszych i z niepełnosprawnościami, które w codziennym życiu doświadczają ograniczeń w zaspokajaniu podstawowych i niezbędnych potrzeb w miejscu zamieszkania, a przez to w perspektywie dłuższego czasu przyczyniają się do opóźnienia momentu umieszczenia w placówkach całodobowej opieki.

Usługi opiekuńcze to świadczenie niepieniężne z pomocy społecznej, obejmujące pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych – opiekę higieniczną, zaleconą przez lekarza pielęgnację oraz /w miarę możliwości/ zapewnienie kontaktu z otoczeniem. Wymiar i zakres usług opiekuńczych uzależniony jest od stanu zdrowia osoby starszej i niepełnosprawnej, jej sytuacji rodzinnej i materialnej, sprawności psychofizycznej jak również możliwości wsparcia i udzielenia pomocy ze strony rodziny i środowiska. Usługi opiekuńcze mogą być świadczone przez instytucje pomocy społecznej lub inne instytucje działające na rzecz osób starszych i z niepełnosprawnościami, wymagających takiej pomocy jak również wyspecjalizowane organizacje pozarządowe oraz podmioty komercyjne.

Na terenie Miasta Zawiercie usługi opiekuńcze świadczy Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej. Usługi realizują opiekunki zatrudnione w tut. Ośrodku w ramach umowy o pracę. Dzięki temu żadna z osób ubiegających się o pomoc w formie usług opiekuńczych nie otrzymała decyzji odmownej, a wsparcie udzielane jest niemal od zaraz.

Tabela 9. DANE STATYSTYCZNE MOPS ZAWIERCIE DOT. LICZBY OSÓB KORZYSTAJĄCYCH ZE WSPARCIA W FORMIE USŁUG OPIEKUŃCZYCH W MIEJSCU ZAMIESZKANIA

Rok	2016	2017	2018	2019	2020
Liczba rodzin objętych wsparciem w formie usług opiekuńczych	166 (11 ust. spec.)	175 (13 ust. spec.)	167 (16 ust. spec.)	194 (w tym 15 ust. spec.)	177 (ust. spec. 15)
Liczba osób w rodzinach objętych wsparciem w formie usług opiekuńczych	193	216	210	245	220 (ust. spec. 40)
Liczba świadczeń/godzin zrealizowanych usług opiekuńczych	28 893	28 189	29 102	32 635	24 638
Koszt świadczeń	677 104	772 191	874 056	1 001 313	1 148 611zł
Liczba odmów	0	0		0	0

Źródło: sprawozdania MOPS w Zawierciu

OPIEKA ZDROWOTNA DŁUGOTERMINOWA

Opieka długoterminowa to opieka nad osobami, które wymagają wielowymiarowego wsparcia w wykonywaniu czynności życiowych przez dłuższy czas. Do czynności tych należy kąpanie, ubieranie, kładzenie do łóżka. W zakres czynności potrzebnych do samodzielnego funkcjonowania wchodzi także czynności instrumentalne, wykraczające poza podstawową samoobsługę. Jest to pisanie, czytanie, chodzenie po schodach, pranie, sprzątanie, przygotowywanie posiłków, samodzielne wychodzenie z domu, korzystanie ze środków transportu, przyjmowanie leków. Opieka taka ma charakter medyczno – socjalny i jest często wykonywana przez niewykwalifikowanych opiekunów - członków rodziny, przyjaciół, opiekunów zatrudnionych w szarej strefie bądź przez pielęgniarki. Pierwszoplanową rolę w opiece długoterminowej nad osobami starszymi, z niepełnosprawnościami i chorymi odgrywa służba zdrowia i pomoc społeczna. Poza segmentem służby zdrowia i pomocy społecznej wypłacane jest tylko jedno świadczenie pieniężne w ramach systemu ubezpieczeń społecznych – dodatek pielęgnacyjny.

Z uwagi na skromny zakres w całości publicznej opieki długoterminowej pełni on marginalną rolę. Uprawnione do niego są osoby, którym przysługują uprawnienia emerytalno – rentowe i jednocześnie są całkowicie niezdolne do wykonywania pracy oraz mają orzeczenie o niezdolności do samodzielnej egzystencji. Wyjątek stanowią tu osoby powyżej 75 roku życia, którym dodatek przysługuje niezależnie od stopnia niesamodzielnosci.

Pielęgniarską opiekę długoterminową sprawują w Zawierciu pielęgniarki opieki długoterminowej domowej, zatrudnione w Niepublicznych Zakładach Opieki Zdrowotnej oraz pielęgniarki opieki długoterminowej, świadczące pomoc chorym na terenie Zawiercia, a zatrudnione w NZOZ Centrum Medyczne Bogusława Lasota w Zawierciu, Centrum Usług Medycznych ALFA w Szczekocinach, Centrum Medycznym BetaMed w Katowicach.

Tabela 10. SYSTEM INSTYTUCJI I ŚWIADCZEŃ OPIEKI DŁUGOTERMINOWEJ W POLSCE

		System służby zdrowia	Pomoc społeczna i świadczenia rodzinne /finansowanie budżetowe/	System ubezpieczeń społecznych
Świadczenia pieniężne			Zasiłek pielęgnacyjny, świadczenie pielęgnacyjne	Dodatek pielęgnacyjny
Świadczenia usługowe i rzeczowe	Opieka zamknięta /stacjonarna/	ZOL, ZPO, hospicja, oddziały geriatryczne i opieki paliatywnej	Domy pomocy społecznej, rodzinne domy pomocy	
	Opieka otwarta /środowiskowa/	Świadczenia pielęgniarki, lekarza I - szego kontaktu	Świadczenia opiekuńcze, specjalistyczne świadczenia opiekuńcze w domu	
	Opieka półotwarta	Świadczenia pielęgniarki, lekarza I - szego kontaktu	Dzienne domy pomocy społecznej	

Źródło: opracowanie własne

Opieką paliatywną (hospicyjną) t.j. specjalistycznym świadczeniem medycznym dla osób dotkniętych chorobą nowotworową zajmuje się Poradnia Medycyny Paliatywnej oraz Zespół Domowej Opieki Paliatywnej w NZOZ Centrum Medyczne Bogusława Lasota w Zawierciu.

WSPARCIE DLA OPIEKUNÓW

Dbając o pacjenta należy otoczyć opieką również jego rodzinę. Działanie to jest niezbędnym elementem w procesie przywracania dobrostanu psychicznego rodzin oraz budowania dobrych relacji w sytuacji choroby. Instrumenty wsparcia to:

- szkolenia
- poradnictwo
- zapewnienie opieki zastępczej na dłuższy czas nieobecności nieformalnego opiekuna w związku z jego pracą zawodową, odpoczynkiem czy leczeniem
- zasiłek opiekuńczy – 2 tygodnie w roku opieki nad osobą wymagającą wsparcia, w wieku powyżej 14 lat
- możliwość wypożyczenia sprzętu pielęgnacyjnego

- zasiłki z pomocy społecznej z tytułu sprawowania opieki

Świadczenie pielęgnacyjne z tytułu rezygnacji z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej, przysługuje:

- 1) matce albo ojcu,
- 2) opiekunowi faktycznemu dziecka,
- 3) osobie będącej rodziną zastępczą spokrewnioną, w rozumieniu ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej,
- 4) innym osobom, na których zgodnie z przepisami ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy ciąży obowiązek alimentacyjny, z wyjątkiem osób o znacznym stopniu niepełnosprawności – jeżeli nie podejmują lub rezygnują z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w celu sprawowania opieki nad osobą legitymującą się orzeczeniem o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniami: konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji, albo osobą legitymującą się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności.

Przesłanką uzasadniającą przyznanie zasiłku dla opiekuna jest spełnienie warunków jakie uprawniały do przyznania świadczenia pielęgnacyjnego na podstawie przepisów ustawy o świadczeniach rodzinnych, w brzmieniu obowiązującym w dniu 31 grudnia 2012 r. Wysokość specjalnego zasiłku opiekuńczego od 1 listopada 2018 r. wynosi 620 zł miesięcznie.

Tabela 11. Świadczenia pielęgnacyjne i specjalne zasiłki opiekuńcze

	2016	2017	2018	2019	2020
1. Liczba zasiłków dla osób nie mogących podjąć zatrudnienia bądź innej pracy zarobkowej oraz osób rezygnujących	283	370	300	225	125
Kwota świadczeń: specjalne zasiłki opiekuńcze	147 160,00	190 563,00	158 583,00	139 400,00	77 160,00
2. Liczba zasiłków dla osób, które do 2013 r. otrzymywały świadczenie pielęgnacyjne	1330	1504	1803	2092	2329
Kwota świadczeń: świadczenie pielęgnacyjne	1 714 999,00	2 099 464,00	2 646 210,00	3 290 809,00	4 239 234,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS w Zawierciu

Specjalny zasiłek opiekuńczy (dolna część tabeli powyżej – pkt.2.) przysługuje osobom, na których zgodnie z przepisami ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. - Kodeks rodzinny i opiekuńczy ciąży obowiązek alimentacyjny, a także małżonkom, jeżeli:

- nie podejmują zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej lub
- rezygnują z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej

w celu sprawowania stałej opieki nad osobą legitymującą się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności albo orzeczeniem o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniami: konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji. Zasiłek dla opiekuna przysługuje tylko i wyłącznie osobom, które pobierały świadczenie pielęgnacyjne i utraciły do niego prawo z dniem 1 lipca 2013 r. w związku z wygaśnięciem z mocy prawa decyzji administracyjnej ustalającej prawo do świadczenia pielęgnacyjnego.

Świadczenie pielęgnacyjne od 1 stycznia 2021 r. wynosi 1971 zł miesięcznie.

Dla rodzin i opiekunów osób z niepełnosprawnościami przewidziana jest również możliwość skorzystania z opieki wytchnieniowej, kiedy wymaga tego sytuacja lub zdrowie opiekuna lub zaspokajając potrzebę odpoczynku dla takiej osoby. W przypadku braku osoby bliskiej, mogącej pomóc w codziennym funkcjonowaniu osobom z orzeczeniami o niepełnosprawności, możliwe jest ubieganie się o usługę asystenta osobistego.

OPIEKA CAŁODOBOWA W STACJONARNYCH PLACÓWKACH OPIEKUŃCZYCH

Jedyną w Zawierciu placówką, zapewniającą całodobową opiekę dla osób z niepełnosprawnościami jest Dom Pomocy Społecznej, położony przy ulicy Rzemieślniczej 9, przeznaczony dla osób przewlekle psychicznie chorych. Dom usytuowany jest w sąsiedztwie szpitala powiatowego i otoczony dwuhektarowym terenem o charakterze ogrodowo – parkowym. Może zapewnić całodobową opiekę dla 162 mieszkańców. Jest placówką zapewniającą kompleksowe wsparcie osobom przewlekle psychicznie chorym, osobom niesprawnym, którym nie można udzielić odpowiedniej pomocy w środowisku. Świadczy usługi opiekuńcze obejmujące pomoc w zaspokojeniu codziennych potrzeb życiowych, opiekę, pielęgnację oraz kontakty z otoczeniem. Zapewnia całkowitą, całodobową pomoc w czynnościach życia codziennego i wsparcie psychiczne.

POMOC PRAWNA

Od początku 2016 r. w całej Polsce zaczęła funkcjonować nieodpłatna pomoc prawna, zorganizowana przez jednostki samorządu terytorialnego. Obecnie może to być nieodpłatna pomoc prawna, nieodpłatne poradnictwo obywatelskie lub nieodpłatne mediacje. Jest to rezultat wejścia w życie ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej oraz edukacji prawnej, przygotowanej w Ministerstwie Sprawiedliwości. Ustawa zakłada, że pomoc prawną - na etapie przedsądowym - otrzymują m. in. seniorzy, a rozszerzenie zakresu o poradnictwo obywatelskie, czyli wsparcie w rozwiązywaniu spraw dotyczących np. zadłużeń i problemów mieszkaniowych, a także korzystania z przysługujących praw, może być dla osób starszych bardzo ważne dla komfortu codziennego

funkcjonowania. Fundusze na realizację tego zadania pochodzą z budżetu państwa, z części będącej w dyspozycji wojewodów, poprzez udzielenie dotacji celowej powiatom, co daje gwarancję stałego finansowania.

W Zawierciu nieodpłatną pomoc prawną i inne formy porad można obecnie otrzymać w formie konsultacji zdalnej, rejestrując się telefonicznie lub poprzez zgłoszenie wysłane na adres email, a także po osobistym umówieniu się w Starostwie Powiatowym, przy ul. Sienkiewicza 34, pokój 210, w formie bezpośredniego spotkania. Wsparcie w podobnym zakresie można uzyskać również w siedzibie MOPS, a także w Klubie Seniora przy mieszkaniach chronionych przy ul. Niedziałkowskiego 22, bezpośrednio od pracowników MOPS lub zatrudnionych specjalistów.

Obecnie jedynym warunkiem skorzystania z bezpłatnej pomocy prawnej jest złożenie oświadczenia o braku możliwości poniesienia kosztów takiej pomocy.

PROJEKTY I PROGRAMY

W ramach swojej działalności MOPS Zawiercie, poza zadaniami bezpośrednio wynikającymi z aktów prawnych, stara się pozyskiwać fundusze i realizować dodatkowe działania dla mieszkańców. Ze względu na źródła finansowania podzielone zostały na trzy kategorie: programy rządowe, wojewódzkie i działania lokalne, nie zawsze dofinansowywane.

Programy rządowe

„Opieka 75+”: Program polega na zapewnieniu współfinansowania ze środków budżetu państwa usług opiekuńczych dla wszystkich osób powyżej 75 roku życia, mieszkających samodzielnie lub z rodzinami, w tym również usług specjalistycznych w miejscu zamieszkania. Przewidywany jest wzrost zapotrzebowania na taką formę wsparcia, MOPS Zawiercie, dzięki temu, że usługi opiekuńcze świadczą pracownicy, może korzystać z tego programu od czasu jego uruchomienia.

Korzystający:

- w roku 2019 objęto programem 45 osób w wieku 75+
- rok 2020 objęto 37 osób w wieku 75+
- rok 2021 objęto 56 osób w wieku 75+

„Usługi opiekuńcze dla osób niepełnosprawnych – edycja 2019”: program pozwalający na finansowanie 50% kosztów usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób poniżej 75 roku życia i powyżej 16 lat z Funduszu Solidarnościowego. Objęto 36 osób ze znacznym st. niepełnosprawności poniżej 75 r.ż. Udział w każdym kolejnym roku wymaga składania wniosków, należy monitorować osoby i rodziny korzystające z różnych usług i dopasowywać prowadzone programy do zapotrzebowania.

Opieka wytchnieniowa - Głównym celem programu jest wsparcie członków rodzin i opiekunów sprawujących bezpośrednią opiekę nad: dziećmi z orzeczeniem o niepełnosprawności lub osobami ze znacznym stopniem niepełnosprawności oraz orzeczeniami równoważnymi. Opieka wytchnieniowa ma za zadanie czasowe odciążenie od codziennych obowiązków łączących się ze sprawowaniem opieki, zapewnienie czasu na odpoczynek i regenerację opiekunów faktycznych osób niesamodzielnych.

- Rok 2020 – objęto programem 6 uczestników, w tym dwie rodziny z dziećmi z niepełnosprawnymi
- Rok 2021 – objęto programem 13 uczestników, w tym cztery rodziny z dziećmi z niepełnosprawnościami

Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej – edycja 2021 – program realizowany po raz pierwszy przez tut. Ośrodek. Program ma na celu zapewnienie dostępności do usługi asystenta tj. wsparcia w wykonywaniu codziennych czynności oraz funkcjonowaniu w życiu społecznym osób niepełnosprawnych. Głównym założeniem programu jest poprawa jakości życia osób niepełnosprawnych - mieszkańców Gminy Zawiercie, w szczególności poprzez umożliwienie im jak najbardziej niezależnego życia, zapewnienie wsparcia oraz pomocy adekwatnej do potrzeb, zaangażowanie w wydarzenia społeczne, kulturalne, rozrywkowe lub sportowe itp. Program adresowany jest do osób niepełnosprawnych posiadających orzeczenie o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności wydane na podstawie ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych albo orzeczenie równoważne do wyżej wymienionego. Usługi asystenta w szczególności będą polegać na pomocy asystenta w: Wyjściu/powrocie/dojazdach w wybrane przez uczestnika Programu miejsce, np. dom, praca, placówki oświatowe i szkoleniowe, świątynie, placówki służby zdrowia i rehabilitacyjne, gabinety lekarskie i terapeutyczne, urzędy, znajomi, rodzina, instytucje finansowe, wydarzenia kulturalne, rozrywkowe, społeczne lub sportowe; Pomocy w zakupach, z zastrzeżeniem aktywnego udziału uczestnika Programu przy ich realizacji; załatwianiu spraw urzędowych, np. pomoc w sporządzaniu, dostarczaniu dokumentów, pozyskiwaniu informacji; Nawiązywaniu kontaktu / współpracy z różnego rodzaju organizacjami; Korzystaniu z dóbr kultury, np. muzea, teatr, kino, galerie sztuki, wystawy; Pomocy w wykonywaniu czynności dnia codziennego, sprawiających duże trudności uczestnikowi programu; towarzyszenie w aktywnym spędzaniu czasu wolnego.

W 2021 roku z tej formy wsparcia skorzystało 16 uczestników, w tym 11 osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności.

Projekty współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

„Wzmacnianie potencjału społeczno- zawodowego” na lata 2019-2020” Projekt w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego, realizowany był na terenach osiedli objętych rewitalizacją, a skierowany był do klientów MOPS z tego terenu wymagających wsparcia poza standardowymi usługami. Aktywizacja środowiska lokalnego, podnoszenie kompetencji życiowych, umiejętności społecznych i zawodowych, wsparcie całych rodzin i wyspecjalizowane działania kierowane do ich członków – taki był zakres projektu. Skorzystało z niego łącznie 70 osób, utworzono Program Aktywności Lokalnej, w ramach którego działa Klub Młodzieżowy, Klub dla Rodzin oraz najbardziej nakierowane na seniorów Centrum Usług Społecznych. Działania obejmowały warsztaty, treningi umiejętności i szkolenia dla uczestników, konsultacje specjalistyczne, kursy. Aktywizacja i Punkt Wolontariatu pozwoliły w początkach pandemii na szybkie reagowanie na potrzeby: dla osób starszych

zapewniono telefony do kontaktu z innymi osobami i korzystania z teleporad, dostarczano żywność osobom pozostającym w domu, uszyto i dostarczono maseczki – wsparcie mogło mieć szerszy zasięg.

Wzmacnianie potencjału społeczno- zawodowego” na lata 2020-2022 II Etap – działania z pierwszego etapu będą kontynuowane, już objętych jest programem 57 osób, do szerszego grona kierowane są działania w ramach programu aktywności lokalnej, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb dotyczących szkolenia z umiejętności cyfrowych, bo takie usługi bardzo się w czasie pandemii rozwinęły.

„Rozwój usług społecznych na terenie miasta Zawiercia – II etap” realizowany w latach 2019-21. Projekt powiązany z rewitalizacją, w ramach którego uruchomiono filię placówki opiekuńczej dla dzieci i młodzieży, a dla osób starszych i z niepełnosprawnościami przebudowano budynek i utworzono mieszkania chronione/ wspomagane (11 mieszkań z których korzysta 12 osób) i Centrum Usług Senioralnych. Z całego programu korzystało 196 osób, zatrudnieni animatorzy organizują zajęcia otwarte dla seniorów, których tematyka powiązana jest między innymi ze zdrowiem, odpowiednim odżywianiem, dobrostanem psychicznym, a także zajęcia typowo integracyjne i dotyczące umiejętności zagospodarowania czasu wolnego.

„Zakład aktywności zawodowej – spełnieni w pracy”. Projekt jest realizowany w okresie od 01.06.2019r. do 31.03.2023r., w partnerstwie z Chrześcijańskim Stowarzyszeniem Dobroczynnym. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Zawierciu jest realizatorem działań w imieniu Gminy Zawiercie (Partnera). Głównym celem jest rehabilitacja społeczno-zawodowa osób z niepełnosprawnościami. Projekt zwiększy dostęp do miejsc pracy osób wymagających specjalnego dostosowania warunków do ich potrzeb psychofizycznych. Pozwoli osobom z niepełnosprawnościami na pełnowartościowy udział w życiu społecznym – uzyskanie zatrudnienia.

„Zawierciański Senior – Aktywnie!”. Realizacja projektu rozpoczęła się 01.09.2021r. i będzie realizowany do 31.12.2022r. Celem projektu jest upowszechnienie i zwiększenie dostępu do usług społecznych takich jak usługi opiekuńcze, asystenckie w miejscu zamieszkania, system teleopieki oraz działania społeczne związane z klubem seniora dla mieszkańców Zawiercia. Przewidziane do realizacji działania skierowane będą w pierwszej kolejności do osób zamieszkujących tereny rewitalizowane wynikające z Lokalnego Programu Rewitalizacji (LPR). Projekt jest powiązany z celami rewitalizacyjnymi. Zaplanowanym zakresem wsparcia wpisuje się w sferę społeczną ujętą w LPR.

Działania poza MOPS

Działania organizacji pozarządowych, podmiotów rynkowych i społecznych z terenu Zawiercia, nie są bezpośrednio inspirowane i kierowane przez MOPS, ale są bardzo ważne dla mieszkańców. W ramach współpracy i realizacji różnych programów można wykorzystywać taką społeczną infrastrukturę i aktywność. Jest to niezbędne uzupełnienie działania instytucji.

PAKIET ŚLĄSKIE DLA SENIORA – projekt wojewódzki.

Jesienią 2015 r. Śląski Urząd Marszałkowski wprowadził pakiet dla dojrzałych. W ramach tego projektu działają rady seniorów, które mają za zadanie wskazywać największe potrzeby i konsultować działania lokalne pod kątem ich przystępności dla seniorów, uruchomiono stronę internetową *Seniorzy.slaskie.pl* z informacjami o możliwych aktywnościach w regionie, ułatwieniach i promocjach dla osób starszych, funkcjonuje Śląska Karta Seniora, która ma już 340 partnerów wśród instytucji publicznych i prywatnych przedsiębiorców. Osoby po ukończeniu 60 roku życia mogą korzystać z wielu atrakcji, usług i udogodnień po okazaniu dowodu osobistego w miejscach oznaczonych jako partnerzy programu. Celem programu jest wskazanie seniorom miejsc i sposobów aktywnego spędzania czasu, kontaktu z kulturą, sztuką, korzystania z usług mających im ułatwić i uprzyjemnić codzienne funkcjonowanie.

WOLONTARIAT I POMOC SĄSIEDZKA W ZAKRESIE POMOCY OSOBOM STARSZYM I Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI

Obie formy pomocy to tzw. nieformalne sieci wsparcia, utożsamiane z bezpłatną i dobrowolną pomocą innym. W wielu przypadkach takie wsparcie w środowisku zamieszkania jest niezbędnym uzupełnieniem wsparcia ze strony instytucji, m. in. MOPS. Najczęściej pomoc sąsiedzka lub ze strony osób niespokrewnionych obejmuje wsparcie emocjonalne, robienie zakupów, załatwianie spraw urzędowych, prace domowe. Rzadziej jest to pomoc w przemieszczaniu się, pomoc rzeczowa, drobne naprawy, remonty, pielęgnacja czy rehabilitacja. Do najczęściej wymienianych czynników decydujących o podjęciu się opieki należą: więzy uczuciowe, miłość, przywiązanie, poczucie obowiązku, wola osoby wymagającej opieki, względy religijne oraz konieczność.

Utarło się przekonanie, że osoby starsze to przede wszystkim odbiorcy działań ludzi młodych. Z drugiej jednak strony osoby starsze i niepełnosprawne mają większe zaufanie do opiekunów w podobnym wieku, nie wstydzą się ich, chętniej nawiązują z nimi bliższe relacje, powierzają swoje problemy. Ludzie starsi mają też więcej czasu na wolontariat. Ponadto mają doświadczenie, cierpliwość i rzadko wycofują się z podjętych zobowiązań. Opieka nad osobą starszą i niepełnosprawną w przeważającej liczbie przypadków ma charakter długoterminowy. Jest zadaniem trudnym i odpowiedzialnym, dlatego też wolontariusz ani też sąsiad nie może zastąpić profesjonalnego opiekuna, a jedynie go wspomagać i uzupełniać. Opiekunki angażują osoby z otoczenia seniorów, przy usługach świadczonych w miejscu zamieszkania, do pomocy i działania na rzecz sąsiadów.

W ramach działalności Ośrodka prowadzone też są działania zmierzające do pozyskiwania wolontariuszy poprzez media społecznościowe, plakaty oraz cykliczne spotkania organizowane w szkołach. W celu integracji i edukacji wolontariuszy organizowane są cykliczne spotkania/szkolenia. Wsparcie wolontariuszy na rzecz osób starszych i z niepełnosprawnościami polega głównie na rozmowach wspierających, asystowaniu podczas spaceru czy w trakcie zakupów. W przypadku osób starszych i z niepełnosprawnościami wolontariuszami bywają zarówno osoby nieletnie (młodzież szkolna za zgodą opiekuna) jak i dorosłe – pracujące bądź bierne zawodowo, z którymi zawiera się porozumienia na 3 miesiące, z możliwością przedłużenia.

ORGANIZACJE POZARZĄDOWE

Są to stowarzyszenia i fundacje, organizacje działające na rzecz różnych grup społeczności lokalnej i nie działające w celu osiągnięcia zysku. Są zakładane przez osoby, które chcą rozwiązać wspólny problem i najlepiej znają potrzeby społeczności, którą reprezentują. W dużym stopniu działają w oparciu o bezinteresowne zaangażowanie swoich członków lub wolontariuszy. Dysponują czasem i energią osób dobrowolnie i bezinteresownie angażujących się w ich pracę (wolontariuszy, członków), rozległą wiedzą o lokalnych potrzebach, dobrym kontaktem z tymi, którzy szukają u nich pomocy. Nie oczekują zysku z prowadzonej przez siebie aktywności i nie dążą do jego maksymalizacji, silnie natomiast konkurują między sobą o dotacje i kontrakty. Organizacje pozarządowe są dostarczycielem nieodpłatnych usług, skierowanych do osób o słabej kondycji materialnej, fizycznej oraz których świadczenie wymaga zaufania.

Gmina Zawiercie współpracuje z organizacjami pozarządowymi w formie wspierania wykonania przez nie zadań publicznych (stwarzając warunki ich realizacji i udzielając dotacji) bądź powierzania im wykonania zadań publicznych (wraz z udzieleniem dotacji na finansowanie ich realizacji). Zasady współpracy określa corocznie opracowywany Program.

Na terenie Miasta Zawiercie zarejestrowanych jest około 120 podmiotów, których działalność obejmuje realizację zadań publicznych na rzecz mieszkańców miasta i członków tych organizacji. Niestety tylko część z nich działa regularnie i nie zawiesiła działalności w związku z pandemią COVID-19. Poniżej przedstawiono wykaz tych organizacji, których działalność szczególnie blisko wiąże się ze wspieraniem osób starszych i z niepełnosprawnościami.

Organizacje te zrzeszają osoby starsze i niepełnoprawne oraz:

- działają na rzecz tych osób
- przeciwstawiają się ich wykluczeniu społecznemu
- zachęcają do aktywności fizycznej i psychicznej
- prowadzą edukację prozdrowotną
- promują zdrowie i jego ochronę
- kształtują postawy prospołeczne

Tabela 12. Organizacje pozarządowe w Zawierciu, aktywne i korzystające ze wsparcia finansowego z programów miejskich dla NGO w zakresie działań na rzecz osób starszych i z niepełnosprawnościami.

L.p.	Nazwa organizacji
1	Centrum Inicjatyw Lokalnych
2	Zawierciański Uniwersytet Trzeciego Wieku
3	Fundacja Pomocy Ubogim św. Rity z Cascia
4	Polski Komitet Pomocy Społecznej
5	Polski Związek Niewidomych Okręg Śląski Koło Powiatowe Zawiercie
6	Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów Oddział Rejonowy Zawiercie
7	Stowarzyszenie 55+ Rencistów i Inwalidów w Zawierciu

8	Stowarzyszenie Daj szansę Pomocy Dzieciom i Osobom Niepełnosprawnym - Kalekim
9	Stowarzyszenie Szansa

Źródło: informacja Referat Centrum Organizacji Pozarządowych Miasta Zawiercie

PROGRAM ZAWIERCIAŃSKI SENIOR – KARTA SENIORA

Program „Zawierciański Senior” został wprowadzony Uchwałą Nr L/501/14 Rady Miejskiej w Zawierciu z dnia 28 maja 2014 roku. Jego celem jest podniesienie poziomu aktywności oraz ułatwienie osobom starszym dostępu do usług rekreacyjnych, sportowych, kulturalnych i innych, a także kształtowanie pozytywnego wizerunku osób starszych w społeczeństwie poprzez:

- zwiększenie seniorom dostępności do dóbr kultury, sportu i rekreacji zarządzanych przez jednostki organizacyjne i instytucje kultury Miasta Zawiercia
- promocję i koordynację systemu ulg w jednostkach niepowiązanych strukturalnie i kapitałowo z samorządem Miasta Zawiercia oferujących usługi i zakup towarów oraz dobra kulturalne, sportowe i rekreacyjne
- uwzględnianie wartości oraz potrzeb seniorów w dokumentach strategicznych, programach i inicjatywach podejmowanych przez samorząd Miasta Zawiercia we współpracy z organizacjami pozarządowymi i instytucjami

Obecnie Karty są wydawane przez organizację pozarządową Centrum Inicjatyw Lokalnych. W obiegu jest około 1500 kart, pozyskano do współpracy 10 podmiotów w ramach karty (m.in. kawiarnie, restauracje, zakłady napraw samochodów, firmy protetyczne).

ZAWIERCIAŃSKA RADA SENIORÓW

W celu zapewnienia seniorom zwiększenia możliwości uczestnictwa w życiu społecznym oraz wpływu na sprawy dotyczące lokalnej społeczności miasta Uchwałą Nr X/58/15 z dnia 27 maja 2015 roku utworzono Zawierciańską Radę Seniorów. W Zawierciańskiej Radzie Seniorów, której kadencja potrwa cztery lata, zasiada siedmiu członków wyłonionych w głosowaniu przez środowiska działające na rzecz osób starszych. Zawierciańska Rada Seniorów ma charakter konsultacyjny, doradczy i inicjatywny. W 2019 roku przeprowadzono wybory do rady na jej kolejną kadencję, do 2023 roku.

Członkowie Rady odbywają regularne dyżury, podczas których przyjmują skargi, wnioski i udzielają porad seniorom - mieszkańcom Zawiercia, regularnie współpracują z instytucjami w zakresie zgłaszanych przez mieszkańców problemów lub pomysłów na działania. Członkowie Rady interweniują w sprawach ważnych dla starszych mieszkańców: utrzymanie zwolnienia z opłat za przejazdy dla osób powyżej 70 roku życia, popularyzacja Kart Życia wśród seniorów w porozumieniu ze służbami, wskazywanie potrzeb mieszkańców przy planowaniu i wykonywaniu remontów chodników i ulic – zachowanie bezpiecznych ciągów pieszych, inicjowanie współpracy międzypokoleniowej pomiędzy aktywnymi seniorami a instytucjami, z którymi byli niegdyś związani (szkoły, zakłady pracy). Członkowie Rady Seniorów uczestniczą w pracach nad programami i dokumentami strategicznymi wyrażając interesy osób starszych i innych mieszkańców.

Tendencje i wnioski

Tendencja:

Społeczeństwo Miasta starzeje się. Seniorzy to coraz bardziej zróżnicowana grupa, zarówno pod względem stanu zdrowia, sprawności, samodzielności i umiejętności radzenia sobie ze zmianami, ale także pod względem finansowym, aktywności społecznej, utrzymywanych sieci społecznych (rodziny, znajomi, organizacje). Wzrost liczby osób starszych i ogólnie wzrost odsetka seniorów w populacji miasta może wiązać się z koniecznością wprowadzania dalszych, kosztownych zmian w usługach społecznych i innych udogodnień.

Wniosek:

Niezbędne jest dalsze monitorowanie danych statystycznych i zgłaszanych potrzeb osób starszych i z niepełnosprawnościami w Zawierciu. Potrzebne są zarówno podstawowe dane statystyczne, jak też prognozy demograficzne i epidemiologiczne, z uwzględnieniem wskaźników niepełnosprawności i niesamodzielności mieszkańców Miasta, jak też aktualne dane na temat poziomu majątności seniorów oraz ich preferencji w zakresie zaspokajania własnych potrzeb. Badania te pozwoliłyby na lepsze opisanie potrzeb seniorów i ich opiekunów oraz hierarchizację tych potrzeb. Wtedy dopiero byłoby możliwe ustalenie, które potrzeby mogą być zaspokojone w ramach możliwości i zasobów Miasta, które w ramach usług oferowanych przez przedsiębiorców i przy uwzględnieniu możliwości i zasobów seniorów, a które pozostają niezaspokojone i wymagają wprowadzenia nowych rozwiązań. Ponadto działania organizacji i instytucji odpowiedzialnych za politykę społeczną Miasta winny być rozpatrywane z uwzględnieniem potrzeb osób starszych i z niepełnosprawnościami, należy zważyć na potrzeby tych osób także przy projektowaniu infrastruktury miejskiej.

Tendencja:

Do samodzielnej, aktywnej starości trzeba się przygotowywać, aby aktywność i dobry stan zdrowia utrzymać – nie jest to obecnie powszechne zjawisko. Aktywni seniorzy to możliwość wykorzystania ich potencjału: wiedzy i doświadczenia, dla ogólnych korzyści: dla rynku pracy, lokalnej społeczności i dla utrzymania dobrostanu seniorów i polepszenia ich sytuacji finansowej.

Wniosek:

Niezbędna jest edukacja gerontologiczna, przygotowująca do wejścia w wiek senioralny, popularyzacja i rozwój oferty edukacyjnej w zakresie prawidłowego żywienia i profilaktyki typowych chorób wieku starszego. Poza aspektami zdrowotnymi przydatna jest wiedza na temat możliwych aktywności społecznych, dalszej edukacji, pracy społecznie użytecznej w formie wolontariatu osób starszych lub nawet świadczonej odpłatnie. Obecnie brakuje informacji o możliwych aktywnościach, działaniach, organizacjach działających na rzecz osób starszych i z niepełnosprawnościami.

Tendencja:

Liczba miejsc w Dziennym Domu Pomocy Społecznej jest obecnie wystarczająca, nie ma wielu osób oczekujących na taką formę wsparcia. Sporo osób pyta natomiast o możliwość dziennego pobytu

w placówce osób cierpiących na choroby typu otępiennego np. chorobę Alzheimera. Dzienny Dom Pomocy Społecznej z przyczyn regulaminowych i kadrowych nie ma możliwości zapewnienia opieki tego rodzaju.

Wniosek:

Rośnie zapotrzebowanie społeczne na utworzenie placówki profilowanej, zapewniającej dzienną opiekę i aktywizację osobom z otępieniem różnego pochodzenia, która jednocześnie odciążałaby choć na kilka godzin dziennie ich opiekunów od codziennych obowiązków pozwalając im na realizację pracy zawodowej, leczenie czy choćby odpoczynek.

Tendencja:

Kuchnia Dziennego Domu Pomocy Społecznej wydaje ciepłe posiłki od poniedziałku do piątku dla osób korzystających z dziennego pobytu w placówce, dla osób korzystających z posiłków zabieranych do domu przez opiekunki.

Wniosek:

Potrzebna jest placówka typu bar czy jadalnia wydająca świeże, proste i tanie obiady, najlepiej w oddalonej od Dziennego Domu Pomocy Społecznej dzielnicy Miasta, by ułatwić osobom starszym i z niepełnosprawnościami dostęp do gotowego, ciepłego i niedrogiego posiłku. Można rozważyć umożliwienie osobom starszym zapisywania się na obiady na wynos, gotowane przez stołówki w placówkach edukacyjnych, odpłatnie. W tym celu należałoby zweryfikować, czy możliwe jest rozszerzenie katalogu osób uprawnionych do korzystania ze stołówek szkolnych przez osoby powyżej 65 roku życia, nie będące uczniami lub pracownikami szkoły, i czy wystarczające byłoby do tego decyzje dyrektorów szkół wprowadzane w porozumieniu z organem prowadzącym szkoły. Zapewniłoby to łatwy dostęp seniorom z różnych osiedli do zdrowych, ciepłych posiłków. Należy pamiętać o pogodzeniu wymagań dotyczących kontroli dostępu do placówek edukacyjnych z możliwością odbioru posiłków (na przykład inne wejście do odbioru posiłków, nie przez szatnie uczniów, okienko do odbioru).

Tendencja:

Powoli lecz systematycznie wzrasta liczba osób starszych i z niepełnosprawnościami, mających problemy z samodzielnym funkcjonowaniem w swoim miejscu zamieszkania.

Wniosek:

Należy systematycznie, proporcjonalnie do ujawnionych potrzeb zwiększać ilość opiekunek i podnosić jakość świadczonych usług. Wsparcie dla osób starszych i z niepełnosprawnościami w codziennym funkcjonowaniu w środowisku zamieszkania wpływa na podniesienie jakości ich życia i opóźnianie momentu korzystania z kosztownej i wymagającej zmiany dotychczasowego życia i środowiska zamieszkania – pomocy instytucjonalnej.

Tendencja:

Pacjenci po przebytych zabiegach operacyjnych, udarach itp., nie wymagający hospitalizacji, są wypisywani ze szpitala „donikąd”, wracają do swoich domów choć przez kolejnych kilka tygodni, a czasem miesięcy, są niezdolni do samodzielnej egzystencji. W Mieście nie ma szpitalnego oddziału

geriatrycznego, hospicjum stacjonarnego, zakładu opiekuńczego ani też domu pomocy społecznej dla osób starszych czy somatycznie chorych. Na miejsce w tego typu placówce poza Zawierciem trzeba czekać kilka tygodni a czasem miesięcy. Na realizację wniosku o pielęgniarstwą opiekę długoterminową podobnie. Tutejszy ośrodek realizuje usługi opiekuńcze przez 5 dni w tygodniu.

Wniosek:

Zasadne jest stworzenie placówki przejściowo zapewniającej całodobową opiekę osobom, głównie starszym i z niepełnosprawnościami, które z przyczyn zdrowotnych wymagają czasu na usamodzielnienie się i powrót do swojego miejsca zamieszkania. Placówka ta mogłaby też zapewnić całodobową opiekę osobom, których opiekunowie z różnych przyczyn czasowo nie mają możliwości zapewnienia im opieki w dotychczasowym, wymaganym wymiarze.

Tendencja:

W ramach systemowego wsparcia dla rodzin i osób niespokrewnionych, które opiekują się osobami starszymi, przewlekle chorymi i dla samych tych osób wprowadzono usługi asystenta. Jest to kolejna forma wsparcia osób i rodzin, pozwalająca na lepsze funkcjonowanie – ze wsparciem – we własnym środowisku i miejscu zamieszkania.

Wniosek:

Wprowadzanie kolejnych form pomocy i usług należy monitorować, żeby jak najlepiej wykorzystywać zasoby kadrowe i rzeczowe MOPS, a jednocześnie oferować rozwiązania jak najbardziej dopasowane do potrzeb osób potrzebujących wsparcia. Kontrola wykorzystania, kosztów i efektywności wprowadzanych narzędzi jest niezbędna do lepszego dysponowania zasobami, szczególnie wysoko wykwalifikowanymi pracownikami.

Tendencja :

Seniorzy stanowią niejednorodną grupę społeczną. Ich aktywność zależy od stanu zdrowia, stopnia niepełnosprawności i wieku. Seniorzy mało aktywni wymagają wsparcia ośrodków pomocy społecznej – najubożsi, samotni, niepełnosprawni, potrzebujący wsparcia socjalno – usługowego. Seniorzy aktywni działają m.in. w stowarzyszeniach kombatanckich i emeryckich oraz uniwersytetach trzeciego wieku. Seniorzy najaktywniejsi korzystają z oferowanych przez Miasto możliwości działań twórczych, rozrywek intelektualnych itp.

Wniosek:

Pierwszą grupę seniorów najtrudniej jest zaktywizować i skłonić do działania poza domem. Z powodu słabego zdrowia i/lub trudnej sytuacji materialno – bytowej skupiają się na zaspokajaniu podstawowych potrzeb własnych ewentualnie potrzeb najbliższej rodziny. Grupa ta objęta jest wsparciem w formie usług opiekuńczych lub korzysta z ośrodków wsparcia dziennego. Wydaje się, że rozwijanie sieci klubów seniora jako miejsc spotkań byłby dla pewnej ich części odpowiednim rozwiązaniem. Z kolei seniorzy zrzeszeni w organizacjach sami dla siebie stanowią grupę wsparcia inicjującą aktywność i działania samopomocowe. Seniorzy najbardziej aktywni to ci, którzy mają czas, energię, doświadczenie i wysokie kwalifikacje, które można wykorzystać w realizacji lokalnych programów społecznych.

Tendencje:

Ze względu na pandemię spadła ogólna liczba organizacji aktywnie działających, w tym organizacji wspierających seniorów i osoby z niepełnosprawnościami. Istniejące organizacje kierują swoje działania głównie do swoich członków lub stałych podopiecznych.

Wnioski:

Organizacje pozarządowe są efektywnym narzędziem działającym na rzecz włączenia do życia społecznego grup marginalizowanych, wzbogacają życie swoich członków i społeczności, w których funkcjonują. Podnoszą standard życia grup o niskim statusie ekonomicznym lub społecznym. Należy wspierać działania oddolne, mogące być trwałą podstawą do regularnej działalności, i angażować członków organizacji do działań na rzecz szerszej społeczności.

III. Cele główne i szczegółowe Programu

OBSZAR – ZDROWIE, NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ, SENIORZY

Cel główny 1: Wspieranie osób starszych i z niepełnosprawnościami w godnym starzeniu się poprzez zaspokojenie ich potrzeb i oczekiwań, zwiększenie aktywności, wzmocnienie integracji międzypokoleniowej oraz kształtowanie w społeczeństwie pozytywnego wizerunku seniorów.

Cel szczegółowy 1.1. Zapewnienie dostępności poradnictwa specjalistycznego dla osób starszych i z niepełnosprawnościami i ich opiekunów

Cel szczegółowy 1.2. Tworzenie placówek wsparcia zapewniających dzienną i całodobową opiekę dla osób starszych i z niepełnosprawnościami. Ustabilizowanie warunków i finansowania utworzonych mieszkań chronionych.

Cel szczegółowy 1.3. Promowanie wolontariatu z udziałem osób starszych i z niepełnosprawnościami /oraz na ich rzecz/, pomocy sąsiedzkiej oraz tworzenie i wspieranie klubów seniora i grup samopomocowych.

Cel szczegółowy 1.4. Monitorowanie, analizowanie i wnioskowanie o problemach osób starszych i z niepełnosprawnościami.

Cel szczegółowy 1.5. Prowadzenie edukacji gerontologicznej oraz działań profilaktycznych dla osób starszych i z niepełnosprawnościami. Aktualna informacja o usługach i organizacjach wspierających w/wym.

Cel szczegółowy 1.6. Zwiększenie nakładów na zatrudnienie wykwalifikowanych osób realizujących usługi opiekuńcze oraz wzrost jakości świadczonych usług w miejscu zamieszkania osób starszych i z niepełnosprawnościami.

Cel szczegółowy 1.7. Koordynowanie działań pomiędzy samorządem lokalnym, organizacjami pozarządowymi, instytucjami służby zdrowia, instytucjami kultury i instytucjami pomocy społecznej, mające na celu rozwój i zacieśnianie współpracy na rzecz osób starszych i z niepełnosprawnościami.

Cel szczegółowy 1.8. Podniesienie poziomu aktywności oraz zwiększenie dostępności do usług rekreacyjnych, sportowych, kulturalnych i innych dla osób, które ukończyły 60. rok życia.

obszar	cele główne	cele szczegółowe	zadania	beneficjenci	nazwa wskaźnika	koordynator	realizatorzy i współrealizatorzy
Zdowie, niepełnosprawność, seniorzy	1. Wspieranie osób starszych i niepełnosprawnych w godnym starzeniu się poprzez zaspokojenie ich potrzeb i oczekiwań, zwiększenie aktywności, wzmocnienie integracji międzypokoleniowej oraz kształtowanie w społeczeństwie pozytywnego wizerunku seniorów	1.1. Zapewnienie dostępności poradnictwa specjalistycznego dla osób starszych i niepełnosprawnych i ich opiekunów	- Organizowanie poradnictwa specjalistycznego - prawnego dla osób starszych i niepełnosprawnych	Osoby starsze i niepełnosprawne i ich opiekunowie	- Liczba osób starszych i niepełnosprawnych, które skorzystały z porad - Liczba porad	- Kierownik Działu Usług Opiekuńczych	- MOPS - MOK - PCPR
			- Organizowanie poradnictwa specjalistycznego - psychologicznego dla osób starszych i niepełnosprawnych		- Liczba osób starszych i niepełnosprawnych, które skorzystały z porad - Liczba porad	- Kierownik Działu Usług Opiekuńczych	- MOPS - PCPR
			- Organizowanie poradnictwa specjalistycznego - socjalnego /praca socjalna/ dla osób starszych i niepełnosprawnych		- Liczba osób starszych i niepełnosprawnych, objętych pracą socjalną - Liczba pracowników socjalnych, którzy świadczą pracę socjalną	- Kierownik Działu Pomocy Środowiskowej	- MOPS

obszar	cele główne	cele szczegółowe	zadania	beneficjenci	nazwa wskaźnika	koordynator	realizatorzy i współrealizatorzy
Zdowie, niepełnosprawność, seniorzy	1. Wspieranie osób starszych i niepełnosprawnych w godnym starzeniu się poprzez zaspokojenie ich potrzeb i oczekiwań, zwiększenie aktywności, wzmocnienie integracji międzypokoleniowej oraz kształtowanie w społeczeństwie pozytywnego wizerunku seniorów	1.2. Tworzenie placówek wsparcia zapewniających dzienną i całodobową opiekę dla osób starszych i niepełnosprawnych . Utrzymanie i rozwój mieszkań chronionych.	- Utworzenie profilowanej placówki wsparcia dziennego dla osób z chorobą Alzheimer	Osoby starsze i niepełnosprawne	- Liczba miejsc w placówce - Liczba osób korzystających z pobytu w placówce - Liczba pracowników	- Kierownik Działu Usług Opiekuńczych	- MOPS - NZOZ-y
			- Kontynuacja działalności Dziennego Domu Senior+		- Liczba miejsc w placówce - Liczba osób korzystających z pobytu w placówce - Liczba pracowników	- Kierownik Dziennego Domu Senior+	- MOPS
			- Rozwój mieszkań chronionych i wspomaganych (z usługami)		- Liczba mieszkań - Liczba miejsc w mieszkaniach - Liczba osób korzystających - Liczba form wsparcia	- Kierownik Działu Pomocy Środowiskowej - Kierownik Działu Usług Opiekuńczych	- MOPS - ZGM - UM - Wydział Spraw Obywatelskich

obszar	cele główne	cele szczegółowe	zadania	beneficjenci	nazwa wskaźnika	koordynator	realizatorzy i współrealizatorzy
Zdowie, niepełnosprawność, seniorzy	1. Wspieranie osób starszych i niepełnosprawnych w godnym starzeniu się poprzez zaspokojenie ich potrzeb i oczekiwań, zwiększenie aktywności, wzmocnienie integracji międzypokoleniowej oraz kształtowanie w społeczeństwie pozytywnego wizerunku seniorów	1.3. Promowanie wolontariatu z udziałem osób starszych i niepełnosprawnych /oraz na ich rzecz/, pomocy sąsiedzkiej oraz tworzenie i wspieranie klubów seniora i grup samopomocowych	- Organizowanie kampanii społecznych i spotkań promujących ideę wolontariatu	Osoby starsze i niepełnosprawne i pozostali mieszkańcy Miasta	- Liczba wydarzeń promujących - Liczba wolontariuszy	- Kierownik Działu Usług Opiekuńczych -Dział Obsługi Projektów MOPS	- MOPS - PCPR - NGO
			- Organizowanie wsparcia ze strony sąsiadów		- Liczba pomocy sąsiedzkich	- Kierownik Dziennego Domu Senior+	- MOPS
			- Tworzenie klubów seniora i grup samopomocowych		- Liczba utworzonych klubów seniora - Liczba uczestników klubów - Liczba utworzonych grup samopomocowych - Liczba uczestników grup samopomocowych	- Kierownik Dziennego Domu Senior+	- MOPS - PCPR - NGO
			- Organizowanie warsztatów i szkoleń dla wolontariuszy		- Liczba warsztatów - Liczba uczestników warsztatów, w tym osób starszych i niepełnosprawnych - Liczba szkoleń - Liczba uczestników szkoleń, w tym osób starszych i niepełnosprawnych	- Koordynatorzy projektów	- MOPS - PCPR - NGO

obszar	cele główne	cele szczegółowe	zadania	beneficjenci	nazwa wskaźnika	koordynator	realizatorzy i współrealizatorzy
Zdowie, niepełnosprawność, seniorzy	1. Wspieranie osób starszych i niepełnosprawnych w godnym starzeniu się poprzez zaspokojenie ich potrzeb i oczekiwań, zwiększenie aktywności, wzmocnienie integracji międzypokoleniowej oraz kształtowanie w społeczeństwie pozytywnego wizerunku seniorów	1.4. Monitorowanie, analizowanie i wnioskowanie o problemach osób starszych i niepełnosprawnych	- Systematyczne gromadzenie danych na temat osób starszych i niepełnosprawnych poprzez analizę sprawozdawczości i ocenę zasobów pomocy społecznej	Instytucje i organizacje zajmujące się problematyką osób starszych i niepełnosprawnych	- Realizacja sprawozdawczości	- Dział Pomocy Środowiskowej Sekcja Rozwoju i Strategii	- MOPS - Partnerzy programu
			- Diagnozowanie i monitorowanie ograniczeń psychospołecznych, ekonomicznych i zdrowotnych w funkcjonowaniu osób starszych i niepełnosprawnych		- Wykonanie diagnozy, - Uwzględnianie seniorów w zamawianych diagnozach	- Dział Pomocy Środowiskowej Sekcja Rozwoju i Strategii, - Koordynatorzy projektów	- MOPS - Partnerzy programu

obszar	cele główne	cele szczegółowe	zadania	beneficjenci	nazwa wskaźnika	koordynator	realizatorzy i współrealizatorzy
Zdrowie, niepełnosprawność, seniorzy	1. Wspieranie osób starszych i niepełnosprawnych w godnym starzeniu się poprzez zaspokojenie ich potrzeb i oczekiwań, zwiększenie aktywności, wzmocnienie integracji międzypokoleniowej oraz kształtowanie w społeczeństwie pozytywnego wizerunku seniorów	1.5. Prowadzenie edukacji gerontologicznej oraz działań profilaktycznych dla osób starszych i niepełnosprawnych. Aktualna informacja o usługach i organizacjach wspierających w/wym.	- Propagowanie wiedzy gerontologicznej poprzez organizowanie spotkań edukacyjnych z seniorami oraz popularyzowanie tej wiedzy w publikacjach	Osoby starsze i niepełnosprawne, ich opiekunowie i pozostali mieszkańcy Miasta	- Liczba spotkań edukacyjnych - Liczba uczestników spotkań - Liczba publikacji	- Kierownik Dziennego Domu Senior+	- MOPS - UM - Referat Promocji i Komunikacji Społecznej -Rada Seniorów -NGO
			- Propagowanie i wdrażanie działań zmierzających do upowszechniania wypożyczalni sprzętu rehabilitacyjnego		- Liczba osób objętych programem	- Kierownik Działu Pomocy Środowiskowej - Kierownik Działu Usług Opiekuńczych	- MOPS - UM - Referat Promocji i Komunikacji Społecznej -Rada Seniorów -NGO
			- Uruchomienie punktu informacyjnego lub infolinii w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej dla osób starszych i niepełnosprawnych		- Liczba osób, które skorzystały z informacji	- Kierownik Działu Usług Opiekuńczych	- MOPS

obszar	cele główne	cele szczegółowe	zadania	beneficjenci	nazwa wskaźnika	koordynator	realizatorzy i współrealizatorzy
Zdowie, niepełnosprawność, seniorzy	1. Wspieranie osób starszych i niepełnosprawnych w godnym starzeniu się poprzez zaspokojenie ich potrzeb i oczekiwań, zwiększenie aktywności, wzmocnienie integracji międzypokoleniowej oraz kształtowanie w społeczeństwie pozytywnego wizerunku seniorów	1.6. Zwiększenie nakładów na zatrudnienie wykwalifikowanych osób realizujących usługi opiekuńcze oraz wzrost jakości świadczonych usług w miejscu zamieszkania osób starszych i z niepełnosprawnością	- Zapewnienie wzrostu zatrudnienia opiekunek proporcjonalnego do zidentyfikowanych potrzeb	Osoby starsze i niepełnosprawne, opiekunowie profesjonalni	- Liczba pracowników świadczących usługi opiekuńcze - Liczba osób korzystających z usług opiekuńczych	- Kierownik Działu Usług Opiekuńczych	- MOPS - NZOZ-y
			- Doskonalenie zawodowe opiekunów formalnych		- Liczba spotkań - Liczba uczestników	- Kierownik Działu Kadr - Kierownik Działu Usług Opiekuńczych	- MOPS
			- Umożliwienie dostępu do usług zdrowotnych dla seniorów /badania, konsultacje, zabiegi rehabilitacyjne/		- Liczba zrealizowanych przewozów	- Kierownik Działu Pomocy Środowiskowej - Kierownik Działu Usług Opiekuńczych - Kierownik Działu Kadr	- MOPS - Szpital Powiatowy - NZOZ-y

obszar	cele główne	cele szczegółowe	zadania	beneficjenci	nazwa wskaźnika	koordynator	realizatorzy i współrealizatorzy
Zdowie, niepełnosprawność, seniorzy	1. Wspieranie osób starszych i niepełnosprawnych w godnym starzeniu się poprzez zaspokojenie ich potrzeb i oczekiwań, zwiększenie aktywności, wzmocnienie integracji międzypokoleniowej oraz kształtowanie w społeczeństwie pozytywnego wizerunku seniorów	1.7. Koordynowanie działań pomiędzy samorządem lokalnym, NGO, instytucjami służby zdrowia, kultury i pomocy społecznej, mające na celu rozwój i zacieśnianie współpracy na rzecz osób starszych i z niepełnosprawnościami.	- Organizowanie spotkań grupy roboczej do realizacji Gminnego Programu na rzecz wspierania osób starszych i niepełnosprawnych dla Miasta Zawiercie	Osoby starsze i niepełnosprawne	- Liczba spotkań - Liczba osób uczestniczących	- Kierownik Działu Usług Opiekuńczych - Dział Pomocy Środowiskowej Seksja Rozwoju i Strategii	- MOPS - Partnerzy programu
			- Współpraca z Zawierciańską Radą Seniorów		- Liczba spotkań	- Kierownik Działu Usług Opiekuńczych	- MOPS - ZRS

obszar	cele główne	cele szczegółowe	zadania	beneficjenci	nazwa wskaźnika	koordynator	realizatorzy i współrealizatorzy
Zdrowie, niepełnosprawność, seniorzy	1. Wspieranie osób starszych i niepełnosprawnych w godnym starzeniu się poprzez zaspokojenie ich potrzeb i oczekiwań, zwiększenie aktywności, wzmocnienie integracji międzypokoleniowej oraz kształtowanie w społeczeństwie pozytywnego wizerunku seniorów	1.8. Podniesienie poziomu aktywności oraz zwiększenie dostępności do usług rekreacyjnych, sportowych, kulturalnych i innych dla osób, które ukończyły 60. rok życia	- Zwiększenie dostępności do dóbr kultury, sportu i rekreacji zarządzanych przez jednostki organizacyjne i instytucje kultury Miasta Zawiercie	Osoby starsze i niepełnosprawne	- Liczba podmiotów oferujących wsparcie - Liczba osób korzystających ze wsparcia	- Kierownik Działu Usług Opiekuńczych - Kierownik Dziennego Domu Senior+ - Dział Pomocy Środowiskowej Sekcja Rozwoju i Strategii	- MOPS - UM- Referat Promocji i Komunikacji Społecznej - MOK - OSiR